

SZAKDOLGOZAT

Rádics Anett

Kaposvár

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus

**A sajátos nevelési igényű tanulók te-
hetséggondozása a művészetek eszkö-
zével**

Szakedolgozat

Gróf Anita
egyetemi oktató

Rádics Anett
Közoktatási vezető és pedagógus-
szakvizsga szakirányú továbbkép-
zés

Kaposvár
2023

TARTALOMJEGYZÉK

1 Bevezetés.....	5
1.1 A témaválasztás indoklása.....	5
2 A téma szakirodalmi feldolgozása.....	7
2.1 A tehetség fogalmi megközelítése.....	7
2.2 Tehetséggondozás a művészetek eszközével.....	10
2.3 A tehetséges tanuló.....	11
2.4 Sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozása.....	14
2.5 Sajátos nevelési igényű tanulók a művészeti tehetséggondozásban.....	17
2.6 Az értelmi fogyatékos tanulók tehetséggondozása.....	18
3 A kutatás bemutatása.....	19
3.1 A vizsgálat indokoltsága, kutatási kérdések.....	19
3.1.1 A vizsgálat indokoltsága.....	19
3.1.2 A kutatás célkitűzései, kérdései.....	19
3.2 A kutatás körülményeinek bemutatása.....	20
3.2.1 A kutatás helye, ideje.....	20
3.2.2 A vizsgált minta, a vizsgálati személyek jellemzése.....	20
3.2.3 A kutatás módszere.....	21
4 A kutatás eredményeinek bemutatása.....	22
4.1 Az intézményi tehetséggondozás szervezeti és tartalmi keretei illeszkedése az intézmény céljaihoz.....	22
4.1.1 A tehetséggondozás fejlődési útja a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézményben.....	22
4.1.2 Az intézmény tehetséggondozó programjai.....	25
4.2 Tehetséggondozás művészeti programmal szervezeti és tartalmi keretek, illeszkedése az intézmény céljaihoz.....	28
4.3 A tudatos tehetségkonceptió és tehetséggondozás eredménye.....	32
4.4 A tehetséggondozás tanulókra gyakorolt hatásának bemutatása esettanulmányon keresztül.....	34
4.4.1 Esetleírás.....	34
4.5 A vezető szerepe a tehetséggondozás intézményi gyakorlatának kialakításában.....	38
4.6 Pedagógus szerep a tehetséggondozásban.....	41
4.7 Tehetséggondozás és kapcsolati háló.....	42

4.7.1 Minősített Tehetséggondozó Műhely.....	43
5 Összegzés, jövőkép.....	44
5.1 Az eredmények összefoglalása, tapasztalatok.....	44
5.2 Jövőkép.....	46
6 Ábrák jegyzéke.....	47
7 Felhasznált irodalom.....	48

„...időnként a szürkének látszó kavicsból is előtűnik a drágakő csillogása.”

(Dr. Czeizel Endre)

1 BEVEZETÉS

1.1 A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

A tehetséggondozásnak a köznevelési rendszerben jelentős hagyománya van, napjainkra a pedagógiai kultúra szerves részévé vált. Az oktatáspolitikai prioritásába a 2011 évi köznevelési törvény emelte, melynek kiemelt célja a tehetséggondozás, és amely a korábbiaktól eltérően a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek körébe sorolja az érintett célcsoportot. Ezzel egyidejűleg a tehetséggondozás intézményi kötelezettség lett, melyhez a jogszabály intézménytípusonként meghatározta az ellátandó feladatokat és megvalósításához finanszírozott órakeretet rendelt.

Ezeket a változásokat támasztotta alá a tudásalapú társadalom létrejöttéből és a fokozott gazdasági, technológiai fejlődésből fakadó igény is, amely a tehetséggondozásra, mint a gazdasági versenyképesség meghatározó összetevőjére tekint. Egy-egy ország versenyképessége tehetségvonzó képességének függvénye, a szakadék pedig folyamatosan növekszik az élen járó és lemaradó országok között (Hámori és Szabó, 2012; 2013). Gyakran vetődik fel a kérdés, ki tekinthető tehetségesnek. Magyarországon két szemlélet van párhuzamosan jelen, a tehetséggondozás elitista szemlélete, hogy a tehetség csak kevés embernek adatik meg és a demokratikus szemlélet, amely szerint mindenki ott van a tehetség lehetősége.

Gyógypedagógusként Czeizel Endre gondolatai állnak legközelebb hozzám, amely szerint *„Minden emberben van tehetség, nincs olyan gyerek, akiben ne szunnyadna ennek valamilyen fajtája. A tehetség megvalósulásának választóvize, hogy az alany és a vele foglalkozók összmunkája felszínre hozza ezt vagy sem.”* (Czeizel Endre, 2011)

A sajátos nevelési igényű tanulók egyenetlen fejlődése és a problémát okozó képességterületek gyakran elfedik a kiemelkedő területeket, „az értékítélet könnyen skatulyába helyezi őket” (Gyarmathy, 2013). A tehetségük felismerése, fejlesztése akadályba ütközik.

Az erősségek és a gyengeségek együttes jelenléte kettősséget okoz, együttes fejlesztésük fontos az egyenletes személyiségfejlődéshez és az iskolai boldoguláshoz. Ezek a kettős különlegességű tanulók jelen vannak a szegregált gyógypedagógiai és befogadó intézményekben egyaránt. Tehetséggondozásuk a hátránykompenzáció eszköze lehet, kompenzálva a sérült területek működését, fontos szerepet játszva a pályaválasztásban és hozzájárulhat a sikeres társadalmi integrációhoz.

„Az egyén önmaga teljességében környezetével egységet alkot, tehetsége és deficitjei is egységet képeznek. A tehetségek ellátásában a külső és belső hátrányt okozó és egyéb tényezőket, valamint a tehetséget csak együtt lehet hatékonyan kezelni.”
(Gyarmathy, 2013.)

A sajátos nevelési igényű tanulókkal foglalkozó szakemberek komplex gyógypedagógiai munkájának szerves rész a tehetséggondozás, a gyenge és erős oldal együttes fejlesztése. A pedagógusok mellett kiemelt szerepe van az intézmény vezetőnek, aki ennek a munkának támogatója, segítője, motiváló rugója.

Munkahelyem, a Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény Kiválóra Akkreditált Tehetségpont, az Oktatási Hivatal Bázisintézménye, Minősített Tehetséggondozó Műhely, olyan inspiráló környezet, ahol a tehetséggondozás a gyermek sikerélményhez juttatása, motivációja, önbecsülésének fejlődése mellett a szakembereknek is lehetőséget teremt a pedagógiai megújulásra, kiteljesedésre, szakmai fejlődésre. Az intézményben 5 éve dolgozom gyógypedagógusként, már a pályám kezdete óta foglalkozom a tanulók tehetséggondozásával a művészetek területén, annak érdekében, hogy sikerélményhez jussanak, könnyebbé tegyem a pályaválasztásukat, társadalmi beilleszkedésüket.

A téma időszerűsége és személyes elköteleződése miatt választottam szakdolgozati témául a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozásának intézményi bemutatását, kiemelten kezelve a művészetek nyújtotta lehetőséget és a vezetői feladatok fontosságát. A saját tapasztalatom esettanulmány jellegű megosztását a témához illeszkedő szakirodalmi megalapozáshoz kapcsolom, fókuszba helyezve az értelmi fogyatékosok tehetséggondozását, az elméleti és a gyakorlati háttér együttes bemutatásával, elemzésével, az átgondolt, tudatos tehetségkonceptió egy jó gyakorlatának bemutatásán keresztül.

2 A TÉMA SZAKIRODALMI FELDOLGOZÁSA

A téma szakirodalmi feldolgozása során a tehetség fogalmi megközelítéséből kiindulva mutatom be a kettős különlegességű tehetség jellemzőit, azon belül az értelmi sérült tanulók tehetséggondozására fókuszálva.

2.1 A TEHETSÉG FOGALMI MEGKÖZELÍTÉSE

A tehetség fogalmi megközelítése és szakirodalma szerteágazó, gyakoriak a téves mítoszok, melyek közül a legelterjedtebb, hogy csak a tanulmányaikban, teljesítményeikben kiemelkedő diákok tartoznak a csoportba. A tehetséghez való viszony társadalmi korszakonként eltér, egyre rugalmasabb megfogalmazást nyerve. A különböző modellek alátámasztják a fogalom sokoldalú megközelítését, a meghatározás folyamatos kiszélesedését, követik ezeket a változásokat és a tehetségkép alakulását (*Gyarmathy, 2006*).

Kezdetben a modell és az azonosítási folyamat középpontjába az intelligencia állt, melynek szerepét a speciális tehetségterületek és a hátrányos helyzetű, vagy képességdeficittel küzdő tehetségek megjelenése csökkentette le.

Jackson & Butterfield átfogó értelmezést adott a tehetség fogalmának, megjelenítve a művészeti, társas, vagy fizikai képességekre épülő tehetséggondozást. Sekowski a speciális csoportok tanulói, a hátrányos helyzetű, kulturálisan eltérő, vagy képességdeficittel küzdő tehetségek esetén megállapította, hogy az intelligencia vizsgálatok területén alacsonyan teljesítenek ugyan, de számos más esetben képesek kiemelkedő teljesítményre (*Gyarmathy, 2016*).

Dr. Balogh László (2007) Elméleti kiindulási pontok tehetséggondozó programokhoz című szakmai kiadványában a legjelentősebb meghatározásnak Renzulli modelljét tartotta, aki három összetevőjét emeli ki a tehetség fogalmának. A Triász az átlag feletti képességeket (általános és speciális képességek), a feladat iránti elkötelezettséget és a kreativitást tartalmazza. Átlag feletti általános képesség körébe tartozik a magas szintű elvont gondolkodás, az anyanyelvi képesség, a memória, az információfeldolgozási stratégia. Speciális képességek többek közt a matematika, kémia, közgazdaságtan, fényképészet, zeneszerzés, vezetés. A feladat iránti elkötelezettség szükséges a képességek kibontakoztatásához, a motiváció fenntartásához, a kreativitás teszi lehetővé eredeti, alapjaiban új dolgok létrehozását (Dr. Balogh, 2011)

*1. ábra Renzulli modell
Forrás: Dr. Balogh László*

A tehetség kritériuma a három tényező interakciója, amely a tehetség számára a sikerességhez és elismertséghez vezető biztos út lehet. Fontos azonban megjegyezni, hogy a potenciális tehetség azonosítása és a tehetségprogramokba való bekerülése során nem mindig van jelen mindhárom tényező. A tehetséges alulteljesítők esetén gyakran, elsősorban az iskolai környezetben, épp a motiváció és az elköteleződés alacsony szintje jellemző. Fontos szerepe van ezért a pedagógusoknak és az intézményeknek a motiváció megteremtésében.

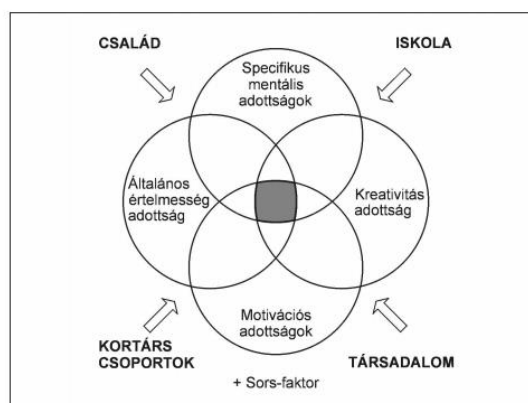
A Gagné-féle modell rámutat arra, hogy a tehetségigéret valóra váltásához a képességek megléte szükséges, de nem elégséges feltétel. Fontosnak tartja a fejlődési folyamatban szerepet játszó tényezőket, a környezeti katalizátorokat, a fizikai és szociális környezetet, a szülőket, a pedagógust, a mentort, a társakat. Azt vallja, hogy az intellektuális területet csak egy fajtája a tehetségnek, és hogy a fiatalok 10%-a valamilyen téren tehetséges, de az iskolában alulteljesít. (Péter-Szarka, 2011)

Gardner (1983) meghatározásának központi elemét képezi a hét speciális képességterület, -a nyelvi, zenei, matematikai-logikai, vizuális-téri, testi-mozgásos, szociális-interperszonális, intraperszonális.

A területek a tehetséggondozás meghatározásánál leggyakrabban használt csoportosítási módok, jó alapot adnak az iskolai tehetségazonosításhoz és gondozáshoz, hozzájárulva ahhoz, hogy minél több gyermeknek legyen esélye a tehetségfejlesztő programokba való bekerülésre.

A fogalom meghatározása során egyre nagyobb figyelmet fordítottak a tehetség sokszínűségére, az egyéni különbségek fontosságára. Mönks Renzulli modelljét módosította, alapfeltételként megjelenítve a három környezeti tényezőt, a családot, az iskolát és a társakat.

Dr. Czeizel Endre (1997) a tehetségre, mint lehetőségre tekint: „A tehetség lehetőséget, potenciált, ígéretet jelent arra, hogy valamelyik emberi tevékenységi körben olyan kiemelkedő teljesítményt hozzon létre, amely társadalmilag hasznos, és amely meglepedettséggel, sikerélménnyel jár elérője számára.” Czeizel három szintjét határozza meg a tehetségnek: tehetségígéret, tehetség és párját ritkító tehetség.

2. ábra Czeizel Endre 2 x 4 + Sors faktor modellje

Többdimenziós tehetségmodellje integrálja azokat a tényezőket, amelyek tehetséggondozásban meghatározó szerepet játszanak, a genetikai adottságok és a környezeti hatások (család, iskola, kortársak, társadalom) interakciójaként ábrázolja a tehetséget. A négy adottság-faktor, a négy külső faktor hatására válik képességgé, melyre nagymértékben hatást gyakorol a sors faktor (Czeizel,1997)

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény a tehetséges gyermekeket a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló kategóriába sorolja, az átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokosaként, aki magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelthető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség (Köznevelési törvény, 2011.). A fogalmi meghatározás mellett az intézmények kötelező feladataként jelenik meg a tehetséggondozás, melyhez órakeretet és szakmai támogatásként a szakszolgálati intézmények szolgáltatásait rendeli a jogszabály.

A társadalmi és kulturális változásnak megfelelően a tehetség fogalma folyamatosan változik. Abban azonban valamennyi modell azonos, hogy a kiemelkedő teljesítmény létrejöttében a tehetséget alkotó komponensek interakciója zajlik (Gyarmathy, 2006). A tehetségmodellek körvonalazták a tehetség legfontosabb ismérveit. Tehetséges tanulóink felismerése és tehetségük gondozása minden pedagógus közös felelőssége.

2.2 TEHETSÉGGONDOZÁS A MŰVÉSZETEK ESZKÖZÉVEL

„Egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a tehetség nem lehet területektől független. Valamelyik tudományban, művészeti ágban vagy az emberi tevékenységek valamely egyéb területén kell, hogy megmutatkozzon és teljesítménybe forduljon a kiemelkedő képesség” írta Gyarmathy Éva (2002) Winner–Martino gondolati alapján.

A Gardneri területek egyike a vizuális terület. A tehetséges gyerekek rajzfejlődési fázisai ugyanazok, mint átlagos társaiké, esetleg hamarabb kezdenek rajzolni, vagy gyorsabban fejlődnek (Gardner 1980). A vizuális tehetség legkorábban 8-10 éves kor után mutatkozik. A zenei területen található korai zenei tehetséget, de elsősorban az előadó-művészet terén. A vizuális művészi tehetségek egy-egy témán dolgoznak, azokat magasabb szinten ábrázolják, a sok ábrázolás miatt kiemelkedő szinteket érnek el. A tehetséges gyerekek gyakran alkotnak fantáziavilágot, ezeket rajzolják szívesen, nehezen tűrik a kötött témákat. (Gyarmathy, 2002)

Tehetségazonosításuk legeredményesebb módja, ha a pedagógus a tehetséggondozás során lehetőséget biztosít a képzőművészeti tevékenységekre, mindeközben megfigyeli munkájukat. A különböző tesztek kevésbé hatékonyak, ezért az azonosítás megkönnyítésére Gyarmathy Éva (2002) összegyűjtötte a vizuális tehetség jellemző jegyeit.

- „Már kétévesen tudnak felismerhető alakokat rajzolni.
- Sok részletet ábrázolnak gyerekkorban a rajzaikon.
- Rajzaik realiztikusak.
- Ügyesen tudnak másolni.
- Rengeteg időt töltenek rajzolással.
- Szeretik magukat rajzban kifejezni.

- Kiváló a vizuális emlékezetük.
- Vizuális feladatokban kiválóak.
- Vizuális memóriájuk különlegesen jó.
- A változásokat a képen jól észreveszik.
- Képekben gondolkodnak.
- Rajzaikban újszerű elemek, ötletek mutatkoznak.”

A tehetség fejlődésére a művészetek területén is nagy hatással van a környezet. Gyarmathy Éva szerint az iskolai tanítás több esetben nem támogatja a művészeti tehetség fejlődését. Sajnos ezt saját tanulmányaim során szerzett tapasztalatom is alátámasztja, a kreativitást nehezen elfogadó, sematikus rajzokat utánzó rajzoktatással. A különböző művészeti területeken a művészeti iskolák kiemelt szerepet töltenek be azzal, hogy minél több tehetséget azonosítsanak, lehetőséget biztosítva a gyermek tehetséggondozására.

2.3 A TEHETSÉGES TANULÓ

A tehetséges tanulóról való gondolkodást kettősség jellemzi, egyrésztől csodálják, a tehetséget lehetőségnek tekintik, másrésztől megjelenik a sebezhetőségük, különbségük. Erősségeik, kiemelkedő képességeik katalizáló hatásúak, ugyanakkor gyakran sérülékenyek, deviáns magatartásuk hívja fel a figyelmet atipikus fejlődésükre. Személyiségük speciális vonásokat mutathat, melyek fontos tényezők a tehetségpotenciál kiteljesedésében. Személyiségjegyeik meghatározását a fogalomhasználathoz hasonló széles spektrum jellemzi.

Katona Nóra (2020) Betts-re és Neihartra hivatkozva hat tehetségprofil határozott meg, amelyek iskolai környezetben jellemezhetik a tehetséges gyermek, serdülő viselkedését.

1. Sikeresek: Azok a tanulók, akiknek az iskolai tanulmányaik során teljesítményük kiemelkedő. Szorosan kötődnek szüleikhez, pedagógusaikhoz. A képességeiknek és az iskolai elvárásoknak megfelelő teljesítményt nyújtják, jó tanulók, nincs probléma a magatartásukkal.

2. Ellenszegülők: Fő erősségük a divergens gondolkodás, kreatívak, makacsak, ironikusak. Az osztály közössége előtt feltett direkt kérdéseik miatt sokszor konfliktusba kerülnek pedagógusaikkal. Nem tudnak beilleszkedni az intézményes oktatás rendszerébe. Kevés elismerést, jutalmat és tiszteletet kapnak, önértékelési problémákkal küzdenek, önértékelésük negatív. Néhányan közülük lemorzsolódnak, ki-maradnak az iskolából.

3. Rejtőzködők: Későn, jellemzően a középiskolában ismerik fel tehetségüket. Valamely iskolai tantárgy iránti intenzív érdeklődésüket elleplezik. Gyakran élnek át szorongást és bizonytalanságot. Ellenállnak minden olyan alternatív programnak, amely a tehetségüket lenne hivatott felfedezni, mert éppen ez az, amit leplezni szeretnének.

4. Lemorzsolódók: Tehetségük elismerésére vágnak, ám ezt nem kapják meg. Az elutasítás miatt kialakuló negatív önértékelés ellen védekező stratégiákkal reagálnak, melyek közé tartozik a depresszió, a visszahúzódás vagy valamilyen rendkívüli szabályszegő magatartás. Az érdeklődési körük iskolán kívüli tevékenységekre fókuszál, kívül esik az iskola pedagógiai programjának területein. Az iskola ellenséges közegnek tűnik számukra.

5. Kettős különlegességűek: Ezek a tanulók sajátos nevelési igényűek, szakértői bizottsági véleménnyel rendelkeznek, amely akadályt jelent arra vonatkozóan, hogy kiemelkedő képességeiket, a tehetség bármilyen megnyilvánulását felismerjék. Ezek a tanulók gyakran tűnnek kapkodónak, szertelennek, stresszre utaló tüneteket mutatnak, frusztráltak. Az elvégzendő feladatot unalmasnak tartják. Gyakran humorral álcázzák önértékelési problémájukat. Ezeknek a tanulónak ritkán ismerik fel a tehetségét, fejlesztésük a sérülésből fakadó hátrányaik csökkentésére korlátozódik.

6. Önállóak: Ezeknek a gyermekeknek a kiemelkedő képességet korán felismerik. Az iskolába lépve jól teljesítenek. A környezet által kínált minden feltételt megragadnak, hogy új lehetőségeket teremtsenek önmaguk számára. Nem az iskolai követelményeknek akarnak megfelelni, hanem önmaguknak. Önértékelésük erős, teljesítményükkel kivívják a felnőttek és a kortársak tiszteletét. Képességeik és magatartásuk alapján erős személyes vonzerővel rendelkeznek, és jelentős befolyást gyakorolnak másokra.

A fentiek különbözősége felhívja a figyelmet a tehetségbarát iskolai környezet kialakítására, melyben a két, pedagógusok által kedvelt csoport mellett a további négy problematikus tehetségprofil iskolai megjelenésével is számolni kell.

Kutatások alapján Mönks és Ypenburg összegyűjtötték a tehetséges gyermekekre jellemző jegyeket. Megfigyelték a korai intellektuális érdeklődést, a kíváncsiságot. Azt tapasztalták, hogy koncentráltan és egyidejűleg több dologgal is képesek foglalkozni, kiváló az emlékezőtehetségük, széles az érdeklődési skálájuk. Különleges a humorérzékük, igényük van a tökéletességre, feltétlenül egyedi és sajátos dolgot akarnak csinálni. Nemritkán, már három-négyéves korban az élet értelméről elmélkednek, óvodás korban önszántukból megtanulnak írni és olvasni, saját számolási módszerük van. Egy éves korukban a passzív szókincs 100 fölé tehető. Az okozati viszony megértése már kilenc hónapos korban megfigyelhető, tárgypermanencia az első életév második felében kialakul, gyors a fejlődésük a pszichomotorika területén. (Mönks, Ypenburg, 2011)

A tehetséggondozás során a kiemelkedő képességek fejlesztése mellett fontos azoknak a személyiségvonásoknak az ismerete, amelyek a leginkább meghatározzák a gyermek személyiségét, figyelembe véve, hogy a tehetséges gyermek ezen a területen is eltérő fejlődést mutathat.

Harmatiné dr. Olajos Tímea (2011) Tehetség és szocio-emocionális fejlődés című publikációjában idézett, Lovecky által meghatározott, öt olyan szocio-emocionális személyiségvonást, amelyek a személyiség gazdagítása mellett sérülékenységhez vezethetnek.

- A divergens gondolkodás képességével az egyénben egy-egy dolog kapcsán szokatlan, eredeti gondolatok születnek meg, amely gyakran negatív megerősítést, megítélést eredményez.
- Az érzékenység jelenti egyrészt a szenvedélyességet, másrészt a könnyörülteességet, az érzelmek intenzív megélését, az érzelmeik által vezérelt gondolkodást, az elköteleződést.
- A kiváló ítélőképesség a helyzet különböző aspektusainak egyidejű észlelését, a dolgok lényegének gyors meglátását eredményezi, amely az éleslátáson és az igazságkeresésen keresztül nyilvánul meg, gyakran konfliktushelyzetbe kerülve a környezettel.

- Belső vezérlő elv, vezérlő életerő a tehetséges gyerekek esetén motivációt, elszántságot, függetlenséget, erős akaratot jelent, olyan személyiségjegyet, akikkel a kortársak támogatásért fordulnak, erősítik az együttműködést és a többieket abban, hogy önmagukhoz mérten a legjobbat nyújtják. Ugyanakkor nagynak találhatják a felelősséget, elmagányosodhatnak.
- Ingerlékenység magas energiaszinttel, érzelmi reakciókészséggel járhat. Keveset alszanak, ingerkeresők, nehéz őket lekötni.

A fenti jellemzők nem térhetek ki valamennyi sajátos jegyre. A tehetséges tanuló sajátos személyiségjegyeinek és egyedi sajátosságainak ismerete nélkülözhetetlen a pedagógiai munka során.

A tehetségek fejlődését befolyásolja egyrészt a személyiségük intraperszonális faktora, másrészt a személyiségen kívüli interperszonális faktorok, a család és az iskola. Minden gyermek fejlődése szempontjából kiemelkedő jelentőségű, hogy az individuális képességek és igények megértő és fejlesztő környezettel párosuljanak. Az egyéni adottságok és a szociális környezet együttesen határozza meg, hogy milyen viselkedési és cselekvési motívumok alakulnak ki (*Mönks, Knoers 1996*).

2.4 SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK TEHETSÉGGONDOZÁSA

„Az ideális tehetséggondozó rendszer legfontosabb eleme az esélyegyenlőség biztosítása, hiszen valamihez mindenkinek van tehetsége, és ez óriási felelősséget ró az egyénre és a környezetre is. Mindkettőnek arra kell törekednie, hogy ez az esetleg rejtett, szunnyadó tehetség felszínre kerülhessen, és a látható tehetséggel együtt kibontakozhasson” (Csermely, 2007). Ezek a gondolatok jól illeszkednek a tehetséggondozás demokratikus megközelítéséhez, ahhoz a szemlélethez, amelyet a gyógypedagógia tehetséggondozó tevékenysége során is alkalmaz.

A sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozása nem rendelkezik széleskörű szakirodalommal, ezért az általános jellemzőkből kiindulva, de a sérülésspecifikumokat is figyelembe véve végzik a szakemberek tehetséggondozó tevékenységüket. A téma részletes elemzése előtt fontosnak tartom a sajátos nevelési igény fogalmának meghatározását, melyhez a Köznevelési törvény értelmező rendelkezését használom fel.

„Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszer-
vi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság
együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral
vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartás-
szabályozási zavarral) küzd” (Köznevelési törvény)

A tehetséges és a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló fogalmát összehasonlítva megállapítható, hogy a jogszabály mindkét esetben fő fogalomként a kiemelt fi-
gyelmet igénylő gyermek tanuló kategóriába helyezi el az érintett csoportokat.

„A tehetséges akadályozottakkal való törődés gondolata 1974-ben vetődött fel,
amikor Ed Martin, az USA Oktatásügyi Minisztériuma akadályozottakkal foglalko-
zó osztályának vezetője egy drámai hangú beszédében történelmi példákat említett
az ilyen gyermekeket sértő megkülönböztetésekre. 1975-ben megalakult a Tehet-
ségvédő Társaságnak (The Association for the Gifted, TAG) a tehetséges akadályo-
zottakkal foglalkozó bizottsága” Dr. Tóth László (2003). Ugyanebben a publikáci-
óban a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy amennyiben a tehetséges akadályozot-
tak lehetőséget kapnak, ki tudják bontakoztatni a tehetségüket, különösen akkor, ha
a pedagógusok törekednek arra, hogy kiemelkedő képességeiket észrevegyék.

Gyarmathy Éva (2013) azt vallja, hogy a tanulók különböző sérülését és te-
hetségét egységben kell kezelni, a tehetséggondozásban külön figyelmet kell fordí-
tani a kettős különlegességű célcsoportra. „A sajátos nevelési igényű, valamint a
beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő egyének, mint bárki más, lehetnek te-
hetségesek, ha a tehetség kritériumainak megfelelnek” (Gyarmathy, 2013).

Amennyiben a sajátos nevelési igényű gyermek tehetséges, személyiségje-
gyeit az erősségek és gyengeségek együttese határozza meg, amely gyakran egye-
netlen képességstruktúrát eredményez. Gyarmathy Éva 2015-ben a Literacy Pro-
jectben végzett kutatásban a kettős különlegességű tanulók tehetség azonosítása
terén háromféle helyzetet körvonalaz:

- A tehetség azonosításra kerül, de a gyenge oldal nem, ezért gátolja majd a fejlő-
dését.
- A problémaközpontú azonosítás mellett a tehetség felismerése nem történik
meg, az erős oldal fejlesztése elmarad.
- A tanulók átlagosnak mutatkoznak, a kompenzáció elfedi a zavarokat, de a te-
hetség oldal nem jelenik meg.

A kettős különlegességű tanulók számára Whitmore és Maker (1985) olyan, a korlátozó körülményekhez alkalmazkodó programokat tartott indokoltnak, amelyek kifejlesztik a kivételes teljesítményre való képességet. *Gyarmathy Éva 2013-ban* bemutatta a különböző sérülések specifikumait, a tehetséggondozás lehetőségeit.

- A teljesítmény- viselkedés- és magatartászavar esetén jellemző a többségtől eltérő információfeldolgozás, a nagyobb ingeréhség javíthatja a fejlesztés esélyét. Az alulteljesítés az egyén és a környezet össze nem illése nyomán alakul ki.
- Az érzékszervi, mozgásszervi fogyatékkal élők esetén a fejlesztés gyakran csak a nyilvánvaló sérülésspecifikumokra irányul, elfedve a kiemelkedő területeket. Tehetségük nagyrészt nem kapcsolatos a sérülésükkel, vagy a kompenzációból fakadó többletképességükből adódik.
- A kiemelkedő képességekkel rendelkező, autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló a többségtől eltérő észlelési és feldolgozási módjával, belső elköteleződéssel, éles, tiszta gondolatsoraival különleges teljesítményekre képes, és kiemelkedő tehetséggé válhat.
- Az értelmi fogyatékos tanulók kreativitása alacsony, ezért nem válnak a hagyományos értelemben vett tehetséggé.

Tapasztalataink alapján gyakori, hogy a képességvizsgálat gyenge eredménye mellett egy-egy képességterületük kiemelkedő, ezért a tehetséggondozó szemlélet az ő esetükben is fontos.

Visszakanyarodva a hat tehetségprofil kettős különlegességűekre vonatkozó profiljára az érintettek kudarcuk miatt gyakran alul teljesítenek, alacsony az önértékelésük. A hiányok több esetben többletképességeket hoznak létre kompenzálva a sérülésből eredő hátrányokat (Rádics 2018). A tehetséggondozás a sajátos nevelési igényű tanulók esetén a hátránykompenzáció eszköze lehet.

A fenti szempontokat figyelembe véve minél korábban kell biztosítani az egyéni fejlődésnek megfelelő tevékenységeket, amelyek lehetőséget biztosítanak arra, hogy a tehetségazonosítás a tehetségmegismerés folyamatában történjen meg, az egyéni fejlődési igényeknek megfelelően, olyan tanulási környezetben, amely az egyéni fejlődési utakat figyelembe véve az erős és gyenge oldal fejlesztésére egyaránt figyel, a teljesítmény helyett a tevékenységet helyezi fókuszba.

A sajátos nevelési igényű gyermekek tehetséggondozásában is nélkülözhetetlenek a különböző együttműködési formák, a szülők, a pedagógusok, gyógypedagógusok közös gondolkodása. Tehetséggondozásuk támogatását civil szervezetek segítik, melyek közül a legmeghatározóbb a Sajátos Nevelési Igényű Tehetségeket Segítő Tanács, amelynek elnöke Gyarmathy Éva. Célkitűzésük a tehetséggondozó tevékenységek harmonizálása, pedagógusok képzésének szervezése, a Tehetségpontok tevékenységeinek és hálózattá szerveződésének támogatása.

2.5 SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK A MŰVÉSZETI TEHETSÉGGONDOZÁSBAN

A vizuális tehetség és az általános intelligencia összefüggését többen vizsgálták, egymásnak ellentmondó eredménnyel. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az értelmi fogyatékos gyerekek és Savant szindrómás autista gyermekek között is több esetben vannak kiemelkedő rajzkészséggel rendelkezők. „Alkotásaik technikailag tökéletesek lehetnek, de a művészi alkotásoktól megkülönbözteti őket a kreativitás hiánya. A savantoknak a kiemelkedő képzőművészeti tehetségekkel megegyező tulajdonságaik – a kiváló finommozgás, fejlett téri-vizuális felismerés és emlékezet – teszik lehetővé, hogy az átlagosat messze meghaladó szinten rajzoljanak.” (Gyarmathy, 2002)

A gyógypedagógiai intézményeknek fontos szerepe van abban, hogy minél több művészeti területen biztosítsanak lehetőséget a sajátos nevelési igényű tanulóknak a tehetséggondozásba való bekapcsolódásra.

2.6 AZ ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK TEHETSÉGGONDOZÁSA

Az értelmi fogyatékos gyerekek, tanulók tehetséggondozása megosztja a szakemberek véleményét. Sokszor merül fel az a kérdés, hogy lehet-e tehetséges az értelmi fogyatékos gyermek, tanuló. Klenovitsné Zóka Tünde és Táskai Erzsébet (2017) gyógypedagógusok a *Carissimi* című pozsonyi szakmai lapban arról írtak, hogy a környezet legtöbbször a problémákra figyel, nehezen ismeri fel azokat a képességeket, amelyek a sérülés mellett a gyermek erősségei lehetnek. Felhívják a figyelmet arra, hogy az értelmi fogyatékos gyermek személyisége magában hordozza ezt a kettősséget, sajátos kombinációt alkotva, megteremtve a fejlesztés, fejlődés lehetőségét.

Gyarmathy Éva (2013.) a tehetség fogalmát az egyén és környezete interakciójában fejlődő sajátos viselkedés és attitűdként határozza meg, amely úgy valósítható meg, ha a tevékenységbe, a tehetség fejlődésébe történő külső beavatkozás igazodik az egyén sajátosságaihoz éppen úgy, mint a sajátos nevelési igényű tanulók ellátása során. Ha figyelembe vesszük Mező Ferenc korábban már idézett gondolatát, hogy a tehetségazonosítás az adott tehetség-konceptciónak való megfelelés, akkor meg kell találnunk az értelmi fogyatékos tanulók esetén alkalmazható tehetség-konceptciót. Kialakításához figyelembe kell venni sajátos személyiségjegyeiket, a sérülések sajátosságait és az intézmény lehetőségeit.

Szakedolgozatom további részében a dokumentumelemzés, esetismertetés és interjú módszerét felhasználva olyan intézményi pedagógiai gyakorlatot mutatok be, amely a művészeti fejlesztés bemutatásán keresztül megfelel a fenti feltételeknek és a pedagógus szerepe mellett kiemelten kezeli majd a vezetői támogatás fontosságát és az ahhoz tartozó feladatokat.

3 A KUTATÁS BEMUTATÁSA

3.1 A VIZSGÁLAT INDOKOLTSÁGA, KUTATÁSI KÉRDÉSEK

3.1.1 A vizsgálat indokoltága

„A hazai közoktatás egyik nagy problémája, hogy nem foglalkozik elég eredményesen az átlagtól eltérő képességű, illetve eltérő helyzetű tanulókkal (OFI 2015).

A tehetséges, sajátos nevelési igényű tanulók kettős problémát okozhatnak a környezetüknek. Tehetséggondozásuk megvalósításához szükséges a vezetői és nevelőtestületi elköteleződés, stabil intézményi kultúra, a tehetséggondozás tudatos tervezése, a szakemberek felkészültsége, a szereplők motiválása, bevonása, elismerése. Az intézményvezetők és a pedagógusok témához kapcsolódó attitűdje jelentősen befolyásolja a kettős különlegességű tanulók tehetség esélyeit.

A gyógypedagógusoknak kiemelt szerepük van a sajátos nevelési igényű tanulók esélyegyenlőségének támogatásában, ezért nagyon fontosnak tartom az érintett populáció tehetséggondozására vonatkozóan, a minél szélesebb körű elméleti és gyakorlati tapasztalatszerzést.

3.1.2 A kutatás célkitűzései, kérdései

Szakdolgozatom központi témája a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozásának bemutatása a művészetek eszköztárán keresztül, a Bárczi Gusztáv Módszertani Intézmény intézményi tehetséggondozó gyakorlatának elemzésével, egyéni eset bemutatásával és a vezetői feladatok fókuszba helyezésével.

Ennek megfelelően három részterületre és három szintre terjednek ki a vizsgált kérdéseim

1. Az intézményi tehetséggondozásnak, ezen belül a művészetek eszközével történő intézményi tehetséggondozásnak milyen szervezeti és tartalmi keretei vannak, ezek hogyan illeszkednek az intézmény céljaihoz és lehetőségeihez, milyen eredményhez vezethet az átgondolt, tudatos tehetségkonceptió?

2. A tehetséggondozás tanulókra gyakorolt hatásának bemutatása esettanulmányon keresztül, arra keresve a választ, hogy milyen hatása van a gyermek fejlődésére a tehetséggondozó programban való részvétel?
3. Mi a vezető szerepe a tehetséggondozás intézményi gyakorlatának kialakításában, milyen új pedagógusszerepek bevezetése szükséges a tervezett tehetséggondozó munkához?

3.2 A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

3.2.1 A kutatás helye, ideje

- A kutatás ideje: 2023. január - 2023.április
- A kutatás helye: Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény

3.2.2 A vizsgált minta, a vizsgálati személyek jellemzése

Az egyéni interjú vizsgálati minta

Az interjúban részt vevők kiválasztása tudatos, a kompetenciáknak megfelelően tervezett. Egyéni interjúban résztvevők száma 2 fő

- 1 fő gyógypedagógiai módszertani intézmény intézményvezetője
Kérdései a gyógypedagógiai intézmény tudatos tehetséggondozására, a vezető és a gyógypedagógusok tehetséggondozó szerepére térnek ki
- 1 fő jelenleg szakszolgálati főigazgató helyettes, az EGYMI első tehetségkoordinátora, a tehetséggondozás kialakítása során tehetségpont koordinátor
Az interjú témája a tehetséggondozás fejlődése, a pedagógusok tehetséggondozáshoz kapcsolódó feladat megosztása és a tehetséggondozást támogató külső lehetőségek

A fókuszcsoporthoz tartozó interjú minta

- Interjúban résztvevők száma 3 fő, a tehetséggondozásban szerepet vállaló gyógypedagógusok

A kérdések az értelmi fogyatékos tanulók tehetséggondozásának gyakorlati megvalósítására irányulnak

3.2.3 A kutatás módszere

A téma megismerésére feldolgozó és feltáró módszerek alkalmazásával került sor, dokumentumelemzés, egyéni és fókuszcsoportos interjú, SWOT analízis és esetbemutatás alkalmazásával.

1. Dokumentumelemzés kiterjedt az intézmény pedagógiai programjának és tehetséggondozó programjának tanulmányozására, amely szervezeti szinten nyújt információt a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozásának jelenlétére, a művészeti tehetséggondozás bemutatására és a két dokumentum koherenciájára.
2. Az interjú célja a téma minél szélesebb körű kibontása eredményeképpen egy intézményi jó gyakorlat bemutatása.

Az előre összeállított kérdések egyéni és fókuszcsoportos interjú formájában kerültek megválaszolásra, amely biztosította a téma átláthatóságát és az irányíthatóságát.

A kutatás célkitűzése	Alkalmazott módszerek			
	dokumentumelemzés	SWOT analízis	Esettanulmány	Egyéni és fókuszcsoportos interjú
Az intézményi tehetséggondozásnak és ezen belül a művészetek eszközével történő intézményi tehetséggondozásnak milyen szervezeti és tartalmi keretei vannak, ezek hogyan illeszkednek az intézmény céljaihoz és lehetőségeihez, milyen eredményhez vezethet az átgondolt, tudatos tehetségkonceptió?	X	X		X
A tehetséggondozás tanulókra gyakorolt hatásának bemutatása esettanulmányon keresztül, arra keresve a választ, hogy milyen hatása van a gyermek fejlődésére a tehetséggondozó programban való részvétel.			X	
Mi a vezető szerepe a tehetséggondozás intézményi gyakorlatának kialakításában, milyen új pedagógusszerepek bevezetése szükséges a tervezett tehetséggondozó munkához.				X

3. ábra Kutatási célok és alkalmazott módszerek mátrixa saját szerkesztés

4 A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

4.1 AZ INTÉZMÉNYI TEHETSÉGGONDOZÁS SZERVEZETI ÉS TARTALMI KERETEI ILLESZKEDÉSE AZ INTÉZMÉNY CÉLJAIHOZ

4.1.1 A tehetséggondozás fejlődési útja a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézményben

A gyógypedagógiai intézmények komplex képességfejlesztéssel biztosítják a sajátos nevelési igényű tanulók sérülésspecifikus ellátását, melyben a gyógypedagógiai fejlesztés mellett kiemelt szerepe van a tehetséggondozásnak, a kiemelkedő képességek és a motiváció fejlesztésének. A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény Kiválóra Akkreditált Tehetségpont, Minősített Tehetséggondozó Műhely. A tehetséggondozás fejlődése hosszú utat járt be, amíg a spontán tehetséggondozás tudatos, tervezett tevékenységgé vált. A fejlődés útját korabeli dokumentumok elemzésével és a szakemberekkel készített interjú alapján mutatom be.

Lehetőségkeresés időszaka

Az első tehetséggondozó sikerek a sport területén kezdődtek az 1990-es években, kiemelkedő nemzetközi eredményekkel Atlantában, Lisszabonban, Sevillában, Grazban. A tehetségfejlesztés az erősségekre építetten zajlott a tantárgyat, szakkört gondozó tanárral, a gyengeségek fejlesztését a gyógypedagógus végezte, akkor még függetlenül a tehetséggondozástól, a gyógypedagógia szakmai elvárása szerint. A

tanulásban akadályozott tanulók tehetségfejlesztése attól lehetett sikeres, hogy mindkét terület fejlesztése párhuzamosan megvalósult. Az intézmény vezetése a versenyek és szakkörök támogatása érdekében létrehozta az Add a kezed Alapítványt, melynek kiemelt célja volt a sport és szabadidős tevékenységek

4. ábra Nemzetközi eredmények Forrás
Somogyi Hírlap 1996. október 01.

A szakmai koncepció, a tudatos tehetséggondozás kialakulása

A tehetséggondozás 2000-2010 között tovább bővült. A sport területén (atlétika, úszás) ekkor is több nemzetközi eredmény született Sydneyben, Monacóban, Hongkongban. Ezzel párhuzamosan új területeken indult el a tehetséggondozás, új lehetőséget biztosítva a gyerekek számára a sikerélményhez, a személyiségfejlődéshez. A sport mellett - a szakdolgozatom egyik kiemelt területe - a művészeti tehetséggondozás körébe tartozó rajzsakkör, tűzzománc-, fotó-, drámapedagógia-szakkör indult, a sport területe a judo-val, műkorcsolyával bővült, tanéven át tartó tematikus programokkal, versenyeken való megmérettetéssel. A szakkörökbe a gyerekek önkéntes jelentkezéssel, pedagógiai megfigyelésekre alapozottan kerültek be. A tehetséggondozó tanárok maguk is tehetségesek voltak azokon a területeken, amelyeken a gyerekekkel foglalkoztak, ezzel is növelve a pedagógiai munka eredményességét. Az elért eredmények és a tehetségterület fejlődése mellett a tanulók szociális kompetenciája, általános tájékozottsága, önismerete, önértékelése is fejlődött.

Az intézményi tehetségfejlesztés 2010-re tudatos rendszerré alakult, a tehetséggondozásba bevont tanulók köre bővült az intézményen belül és az utazó gyógypedagógiai hálózat segítségével az integrációban is. Az intézmény szakmai kapcsolatai kiszélesedtek, központi szerepet töltött be, mint gyógypedagógiai, szakmai forrásközpont. Az intézmény pedagógusainak hitvallása, hogy mindenki tehetséges lehet valamiben. A téma iránti szakmai elköteleződést, a partnerekkel való együttműködést és a pedagógusok kompetenciájának fejlődését hazai és az Európai Unió által támogatott pályázati források támogatták. A TÁMOP 3.1.3. A siker kulcsa Te vagy! című projekt keretében több mint 30 pedagógus vett részt képzéseken, tehetségazonosító program került kidolgozásra, a tehetséggondozás elméletét és gyakorlatát bemutató kisfilm készült, megerősödött a team munka, megteremtődött az intézményben a tehetségpont létrehozásának lehetősége.

Tudatos tehetséggondozás és tudásmegosztás 2010-től napjainkig

A tehetséggondozás szakmai és szervezeti rendszere 2010-től tovább erősödött. Az intézmény szakemberei kidolgozták a tehetséggondozás sajátos nevelési igényű tanulókra értelmezhető rendszerét. A kettős különlegességű, értelmi fogyatékkal élő tanulók tehetséggondozásának koncepciójához újra kellett értelmezni a tehetség fogalmát és a tehetséget meghatározó mutatókat, melynek legfontosabb elemei a többségtől eltérő információfeldolgozás, a sajátos látásmód és kreativitás, a sérülésből fakadó többletképesség és a fogyatékból eredő hátrányok kompenzálása. A tanulók erősségeire koncentrálva, amely a legtöbb esetben a zenei, testi-mozgásos és a vizuális-téri Gardneri terület. A tehetséggondozás gyermekek, tanulók egyéni szükségleteire alapozott egyéni fejlesztési terv, vagy tehetséggondozó program alapján történt, az erős és a gyenge oldal együttes fejlesztésével, differenciálással, változatos, a résztvevők aktivitására épített tevékenységi formák alkalmazásával (Benczéné, Táskai 2019).

Gyógypedagógus szakemberek az interjú során elmondták, hogy az adott tehetségterületen az intézményi koncepciónak megfelelően terveznek, összevetve a

5. ábra Versmondás

Forrás: <http://www.barcsiiskola.hu/>

tehetséggondozás és a gyógypedagógia elemeit. A tehetséggondozó programokba a tanulók tehetségazonosítást követően kerülnek be, melyet a pszichológus, gyógypedagógus szakemberek a tehetségterületeknek megfelelően határoztak meg. A tanulók fejlesztését egyéni sajátosságokhoz igazodva végzik. A gyógypedagógusok feladatköre kiterjed az azonosításra, a fejlesztésre, a mentorálásra, a szülővel, szakemberekkel való kapcsolattartásra.

A tehetséggondozás színterei az intézményben

- tanórai differenciálás
- a komplex művészeti tehetséggondozó program tanórán és tanórán kívül
- egyéni fejlesztés az erős és a gyenge oldal együttes fejlesztése

Intézményi szinten új szerepkörök fogalmazódtak meg, tehetségkoordinátor, tehetségtanácsadó, mentor, megerősödött a team munka.

Az intézmény 2011-ben regisztrált tehetségponttá vált, majd 2012-ben a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége és a Magyar Géniusz Projekt Akkreditált Kiváló Tehetségponttá minősítette, melyet azóta is, sikeres minősítéseket követően fenntartanak. Az országban egyedüli gyógypedagógiai intézményként két alkalommal is elnyerte a Minősített Tehetséggondozó Műhely címet.

Az intézmény 2013-ig szakmai szolgáltatás keretében három 30 órás pedagógus továbbképzési programot akkreditált az iskolai tehetséggondozás, sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozása és a kollégiumi tehetséggondozás témakörben, melyek indítási jogát több felnőttképző intézmény átvette és melyeket az ország több intézményében maga az intézmény is megszervezett.

Az intézmény minősített referencia intézmény, 19 jó gyakorlattal rendelkezik. Közöttük az egyik legsikeresebb és legkeresettebb a „Mindenki tehetséges valamiben” című tehetséggondozó jó gyakorlat volt, melynek fókuszja az intézmény pedagógusainak hitvallása a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozásáról, egységbe foglalva az intézményi tehetségkonceptiót, azonosítással, módszertannal és dokumentációval.

Az intézmény tanácsadó, tehetségtámogató tevékenységét a szakmai szolgáltatás megszűnését követően kiválóra akkreditált tehetségpontként és minősített tehetséggondozó műhelyként folytatta tovább, konferenciák, szakmai napok, tréningek, műhelymunkák szervezésével, jó gyakorlat adaptációk támogatásával, a szakmai tudás megosztásával.

4.1.2 Az intézmény tehetséggondozó programjai

„A pedagógusok a tehetségfejlesztést individualizált környezetben, a gyermek, a tanuló aktuális fejlődése szempontjából legoptimálisabb szinten és tanulásszervezési mód segítségével valósítják meg, amelyben helyet kap az IKT alkalmazása és a tevékenységbe ágyazott ismeretszerzés.” (Klenovitsné, 2015)

A komplex tehetségfejlesztés differenciált, tanórai és tanórán kívüli keretekben zajlik, egyéni fejlesztési tervek és komplex tehetséggondozó programok keretében.

Az intézmény szakemberei a pedagógiai programban kiemelt feladatnak tekintik a tehetséggondozást. „A tehetséggondozó programba való bekapcsolódás valamennyi gyermek számára hozzáférhető, függetlenül sajátos nevelési igényétől, hátrányos helyzetétől, szociokulturális háttérétől. A kiválasztódás célja a kiemelkedő képességek gondozása, az erősségek és a gyenge oldal fejlesztése. Szempontja a gyermek átlag feletti képessége, feladat iránti elkötelezettsége, motivációs szintje.

A sérült funkciók korrigálásánál egyfajta kompenzatorikus átszerveződés figyelhető meg, amelyben a szervezet egésze részt vesz. Célja a sérült személyiség fejlesztése, szocializációja, egyensúlyba hozása. Ez a kompenzáció tanulóink részéről erőteljesen megtalálható, hiszen a központi idegrendszer irányításával a szervezet megpróbálja a sérült terület helyreállítását, új funkciók kialakítását. Ezért – bár enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekeket nevelünk-oktatunk – mégis megfigyelhető náluk 1-1 rész-képesség, terület átlagosnál fejlettebb jelenléte, ahol a szervezet mobilizálódott energiaforrásai utat találtak. Ezáltal az iskola kiemelt feladata ezen részterületek kibontakoztatását segítő foglalkoztatási formák, tehetséggondozó csoportok működtetése.” (Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Intézmény Pedagógiai Programja, 2022)

A tehetséggondozó programok bemutatását dokumentumelemzést követően és az interjúkban elhangzottak alapján végeztem. Az általános leírást követően kiemelem a művészeti területet felölelő programokat.

A tehetséggondozás tervezése tehetséggondozó programokban, mini curriculumokban történik, különböző tehetség-területeken, egységes intézményi szemlélettel, a tehetségkoncepciónak megfelelő alapelvekkel, célokkal, tartalommal, a tanulói igényt, életkort, élethelyzetet és az intézményi lehetőségeket figyelembe véve.

Az intézmény tehetséggondozó programjai:

- Szász Endre hagyatékán 60 órás művészeti program a festőművész özvegyének mentorálásával
- 200 órás komplex sport program
- 200 órás komplex művészeti program
- gazdagító programok
- Kettős Karrier program
- önismeret, személyiség- és kommunikációfejlesztő programok

A tehetséggondozó programok célja a gyermek fejlődésének szempontjait figyelembe véve, Dr. Balogh László négyes célrendszerének megfelelően: a tehetséges gyermek erős és gyenge oldalának együttes fejlesztése, megfelelő léghő kialakítása, olyan területek támogatása, amelyek közvetve befolyásolják a tehetség kibontakozását, lazító programok biztosítását. (Balogh, 2010)

Az erős oldal fejlesztése a különleges adottságok, speciális képességek fejlesztését jelenti a gyermek tehetségterületén (pl.: művészetek, sport), a területnek megfelelő célokkal, tevékenységekkel, módszerekkel. A gyenge oldal fejlesztése azokra a területekre irányul, amelyek nehezítik, akadályozzák a tehetség fejlődését. Ez a legtöbb esetben összefügg a gyermek atipikus fejlődésével, fogyatékosságból eredő hátrányával, ami az értelmi sérült tanulók esetén nagyon gyakran a hatékony információfeldolgozás és a gondolkodási, problémamegoldási funkciók hiánya, a motiválatlanság, a kreativitás fejletlensége, a szociális és kommunikációs problémák. A megfelelő iskolai léghő nagymértékben befolyásolja a személyiség fejlődését. A tehetséggondozó programokban tervezett cselekvésbe ágyazott tevékenységek, gyermekközpontú módszerek, a játékosítás, az erős és gyenge oldal fejlesztésének egyensúlya, a lazító programok jelenléte a tanulóközpontú környezet kialakítását szolgálják. Emellett nagyon fontos a pedagógus-diák viszony és a tanulóközösség, melyet az interjú során a pedagógusok is kiemeltek.

A tehetséggondozó programokba tudatosan beépített lazító programok segítik a tehetségek feltöltődését, erősítik a motivációjuk, segítségükkel elkerülhető a kiegészítés és lemorzsolódás. Az erős és a gyenge oldal komplex fejlesztésére irányuló tanórai és tanórán kívüli tevékenységek a gazdagító és lazító programok mellett mentorálással, tehetség-tanácsadással egészülnek ki. A komplex fejlesztő programok alapelvei cél és feladatrendszerrel illeszkedik a pedagógiai programban található intézményi alapelvekhez, célokhoz és a tehetséggondozás intézményi koncepciójához. A sport és a művészetek tehetséggondozó programjai gazdagítást is tartalmaznak, a differenciálásnak és az egyéni sajátosságok figyelembe vételének kiemelt szerepe van.

A tehetséggondozásba a tanulók a programokban meghatározottak szerint kerülnek be, de a beválogatás elve azonos. Az intézményi koncepció a tehetségazonosítás helyett a tehetség-megismerést hangsúlyozza. A többszintű csésze rendszer (Gyarmathy, 2013) lehetővé teszi a nagyobb merítést és a sérülésspecifikumok által elnyomott kiemelkedő tehetségek felismerését.

Széles rétegeknek a mindennapi ellátásban

Érdeklődők csoportjának

Kiemelkedőknek

Tehetségeknek

A mindennapi tevékenységek során a pedagógusok felkeltik a tanulók érdeklődését az adott terület iránt. Az érdeklődők a programban lehetőséget kapnak további tevékenységek végzésére és amennyiben a megvalósítás során kiemelkednek, további lehetőséget kapnak. Ennek megfelelően a tehetséggondozó programokba szintek épülnek be a differenciálás támogatására, amely lassúbb vagy gyorsabb haladást biztosít, hozzájárulva a sikerélményhez és a kudarc elkerüléséhez.

4.2 TEHETSÉGGONDOZÁS MŰVÉSZETI PROGRAMMAL

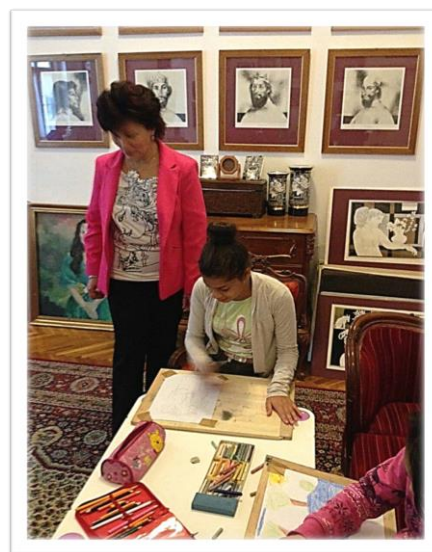
SZERVEZETI ÉS TARTALMI KERETEK, ILLESZKEDÉSE AZ INTÉZMÉNY CÉLJAIHOZ

A gyógypedagógiai módszertani intézmény két művészeti programmal rendelkezik, melyből a „Szász Endre hagyatékán” című programot fogom részletesen bemutatni, a programban foglaltak felhasználásával.

A 60 órás program kuriózum, mert a festőművész feleségének, Szászné Hajdú Katalinnak a mentorálásával zajlik, aki szintén művész. A program tíz órás modulját ő vezeti és biztosítja a helyszínt is a kúriában.

A program nyitott curriculum, moduláris felépítésű, négy modulja a változó körülményeknek megfelelően külön-külön is felhasználható.

A feldolgozás sorrendje tetszőleges. Alkalmazkodik a tanulók szükségleteihez, magában hordja az alakítás lehetőségét. A program maga keretet biztosít, tanévenként aktualizálható a változó körülményekhez, lehetőségekhez. Ezzel erősíti a diák és a pedagógus döntési szabadságát, felelősségi körét, a tervezés egyéniesítésének lehetőségét.

6. ábra Szász Endre hagyatékán saját fotó

Fő témakörök, modulok:

- „1. Szász Endre képi világa gyermekszemmel: Festészet és grafika 20 óra
2. Szász Endre képi világa gyermekszemmel: Tűzzománc 15 óra
3. Szász Endre képi világa gyermekszemmel: Fotó 15 óra
4. Szász Endre képi világa gyermekszemmel Siker és ember 10 óra”

A tehetséggondozó program a pedagógiai programmal összhangban tartalmazza a tehetséggondozás általános és speciális alapelveit, cél és feladatrendszerét, a fejlesztési feladatokat, a tehetséggondozás specifikus módszertanát, a programba való bekerülés feltételrendszerét, a tanulók fejlődésének nyomon követését, a tanulási környezetre vonatkozó elvárásokat, a szervezeti kereteket, az értékelés elveit és az erőforrásokat.

A program célja, hogy komplex tehetséggondozással a sajátos nevelési igényű tanulók képességeit és a képzőművészet eszközeivel a tanulók erős oldalát fejlessze, a gyenge oldalt kiegyenlítse. Szász Endre művészetének hatása által formálja a tehetséges gyermekek értékvilágát, attitűdjét, esztétikai élmények átélésével biztosítsa az alkotókedvet és az alkotás örömeit. Az alkotótevékenység adta sikerélménnyel fejlődjön a tanulók önértékelése, érzelmi intelligenciája. A művészeti kifejezőeszközök és a vizuális tapasztalatszerzés támogassa az önkifejezést, gazdagítsa a világnézetet.

A célok alapján kerültek meghatározásra a fejlesztési feladatok, a tanuló teljesítőképeségének megfelelően, ügyelve arra, hogy a tevékenységek ne vezessenek kudarchoz és megfelelő erőfeszítést igényeljenek. Kiemelt feladat a tehetséges oldal, az önismeret, az érzelmi intelligencia, az alkotóképesség és kreatív gondolkodás fejlesztése, a művészeti értékek, nemzeti kulturális hagyományok megismerése, ápolása. A program a felfedező, hatékony tanulásra épít, gyakorlatközelű módszerek alkalmazását teszi lehetővé.

Tehetségazonosítást követően tehetséggondozást biztosító fejlesztési tervek készülnek a gyerekek aktív közreműködésével, közös célmeghatározással. Az egyéni tervezés következtében a pedagógus a tehetség kibontakoztatását, a tehetségsegítést csak differenciált tartalommal és módszerekkel végezheti.

Ennek megfelelően a tehetséggondozó program olyan tanulási környezetben zajlik, amely teret ad a tanulók belső lehetőségeinek és szükségleteinek kiteljesítéséhez, lehetőséget teremt a potenciális képességek kibontakoztatására azzal a céllal, hogy a tanuló motiváltságát szinten tartsa. A kortárs közösség és a szociális kapcsolatok megfelelő működése érdekében a program figyelmet fordít a tanulói közösségre. A tehetségfejlesztés mellett olyan programokat biztosít, amely feltölti a tehetséges tanulót.

A komplex tehetségfejlesztés tanórán kívüli keretben valósul meg, egyrészt az intézmény diákotthonában, másrészt Várdán a Szász kúrián, amely inspiráló környezetet biztosít a művészeti terület fejlesztéséhez.

A pedagógusok a tehetségfejlesztést individualizált módszerekkel, a művészeti nevelés eszköztárával végzik, melyek közül kiemelném a portfóliót és a dúsitás-gazdagítás módszereit.

A tanulók a programba önkéntes jelentkezéssel kerülnek be, így mindenkinek egyenlő esélye van a részvételre. A pedagógusok tevékenység közben megfigyelik a tanulókat, melynek alapja a művészeti területen nyújtott teljesítmény, beállítódás. A diákotthoni környezet további lehetőséget nyújt tanulók megismerésére. Az azonosítás tehát a tehetséggondozás során is folyamatos, a pedagógusok arra törekuszenek, hogy minél több forrásból legyen információ a tanulók jellemzőiről, az erősségről, gyengeségről.

Emellett a szülők engedélyével objektív mérés történik, pszichológusok által a helyi viszonyokra adaptált mérőeszközzel, melynek kiemelt területe a motiváció és a kreativitás.

A gyermekek erősségeinek, különleges szükségleteinek, motivációjának a feltárása, a róla szerzett ismeretek összefoglalása, vagyis a tanulók tehetségprofilja alapján a gyermekkel, szülővel, mentorral közösen elkészül a tehetségprogramba illeszkedő fejlesztési terv, melynek része a fejlődés nyomon követése és a fejlesztő környezet meghatározása. (Feketéné, Klenovitsné, Horváthné, Táskai, Varga, 2011)

7. ábra Tehetséggondozás komplex modellje
(Forrás: Benczéné, Táscai 2019)

A fejlődés nyomon követése a folyamat során elkészített portfólióval történik, dokumentálva a fejlődés folyamatát, a tanuló munkáival, a pedagógus feljegyzésével, az eredményekről készült fotókkal, a tanulók önértékelését rögzítő reflexióval. A portfólió részletes tartalmát a tehetséggondozó tanár a tanulókkal, a mentorral közösen állítja össze, amelyet ha szükséges módosítanak.

A program tartalmazza a modulok részletes leírását, amely területenként, a programcélokkal és tevékenységekkel összhangban meghatározza a modulok célját, feladatát, az elérni kívánt eredményeket és az ajánlott továbbhaladási irányt. A részletes tematika egységenként meghatározza a tematikai egység célját, tartalmát, módszereit és a felhasznált eszközöket.

Mintaként a „Siker és ember” című modul célrendszeréből emelek ki néhány példát. Központi eleme Szász Endre életének és munkásságának megismertetése, képzőművészetének, iparművészetének megszerettetése, példakép-állítás, a siker és ember, valamint a sikerhez vezető út bemutatása, a harmónia és szépség megteremtése. (Feketéné, Klenovitsné, Horváthné, Táscai, Varga, 2011)

A tehetséggondozó program megvalósítása a tanuló, a szülő, a tehetség-tanárok, a mentor, a festőművész, a tehetség-tanácsadó közreműködésében való-sul meg. Munkájukat a tehetségkoordinátor irányítja.

A program megvalósításában résztvevő pedagógusok elmondták, hogy a program legsikeresebb eleme a „siker és ember” modul helyszíni megvalósítása volt, melyben a tanulók mintát, példát láthattak arra, hogy a kitartó gyakorlással eredményeket lehet elérni. A művész műhelyének, lakhelyének megismerése által a gyerekek közelebb kerültek a művészet világához, érzelmi intelligenciájuk, kitartásuk, motivációjuk fejlődött.

4.3 A TUDATOS TEHETSÉGGONDOZÁS ÉS TEHETSÉGGONDOZÁS EREDMÉNYE

A tudatos tehetséggondozás kialakulása mind egyéni, mind szervezeti szinten változást eredményezett. Az alábbi pontokban összefoglalom a fejlődés eredményeit, melyek az intézmény tehetséggondozásra vonatkozó SWOT analízise, a dokumentumelemzés és az interjúk során elhangzottak alapján kerültek összeállításra.

<p style="text-align: center;">Erősségek</p> <p>Nyitott, innovatív nevelőtestület Támogató intézményvezetés Képzett pedagógusok Tehetséges, motivált pedagógusok Tehetségkoordinátor, mentor, tehetségtanácsadó jelenléte Motivált tanulók Tehetségkoncepció Komplex tehetséggondozó programok Lazító és gazdagító programok Folyamatba ágyazott tehetségazonosítás Tehetségazonosító programok Tehetséggondozó műhelyek Kiválóra Akkreditált Tehetségpont Minősített Tehetséggondozó Műhely Laptopok rendelkezésre állása</p>	<p style="text-align: center;">Gyengeségek</p> <p>Tanulói motiváció hiányának előfordulása Tehetséggondozó műhelyek alapanyagainak korlátozott rendelkezésre állása</p> <p>Kezelése: Lazító programok szervezése Alapítvány támogatása Pályázati források keresése</p>
<p>SWOT ANALÍZIS Intézményi tehetséggondozás</p>	
<p style="text-align: center;">Lehetőségek</p> <p>Támogató civil szervezetek: Add a kezed Alapítvány, ÉFOÉSZ Értelmi Sérültek Somogy Megyei Egyesülete Kapcsolat a Nemzeti Tehetség Központtal Támogató önkormányzat, fenntartó Támogató szervezetek, vállalkozások Széleskörű, külső kapcsolati háló Együttműködés Sportegyesületekkel Együttműködés Tehetségsegítő Tanáccsal Együttműködés a Somogy Megyei Pedagógiai Szakszolgálattal Környezetben lévő infrastrukturális lehetőségek pl.uszoda, jégcsarnok, színház</p>	<p style="text-align: center;">Veszélyek</p> <p>Szülői támogatás hiánya</p> <p>Kezelése: Szülők folyamatos tájékoztatása. bevonása a tervezésbe</p>

8. ábra SWOT analízis az intézményi tehetséggondozásról saját szerkesztés

- Az intézményben végbement fejlődési folyamat eredményeként a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézményben tudatos, a gyermekek, tanulók egyéni sajátosságaira épített tehetséggondozás alakult ki, komplex tehetséggondozó programok és egyéni fejlesztési terv megvalósításával, a team munka megerősítésével.
- Az általános pedagógia területén alkalmazott tehetségkoncepció átdolgozásra került, új megközelítést kapott, a kettős különlegességű tanulók erős és gyenge oldalának együttes fejlesztésében.
- A tehetségkoncepciónak megfelelő tehetséggondozó programok készültek, melyben az erős és gyenge oldal fejlesztése mellett a megfelelő légkör kialakítása és a lazító programok tervezése is helyet kapott.
- A sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozása egyéni szinten is a hátránykompenzáció eszköze lett, megteremtve az egyenlő esélyű hozzáférést a sérülésspecifikus fejlesztéshez.
- Az intézmény 2011-ben regisztrált tehetségponttá, 2012-ben Akkreditált Kiváló Tehetségponttá vált és elnyerte a Minősített Tehetséggondozó Műhely címet.
- A pedagógusok felkészültté váltak a tehetséggondozásra és tudásuk megosztására.
- Intézményi szinten új szerepkörök fogalmazódtak meg, tehetségkoordinátor, tehetségtanácsadó, mentor az új tehetségkoncepció megvalósítása érdekében.
- A tehetséggondozás hozzájárult az intézmény kapcsolati hálójának erősítéséhez, kiszélesítéséhez, az intézmény központi szerepének megerősítéséhez.
- A tehetséggondozás legfontosabb eredménye, hogy a gyerekeket a tevékenység során elégedettség tölti el, megélik a sikert, saját kiteljesedésük lehetőségeit.

4.4 A TEHETSÉGGONDOZÁS TANULÓKRA GYAKOROLT HATÁSÁNAK BEMUTATÁSA ESETTANULMÁNYON KERESZTÜL

4.4.1 Esetleírás

2017 novemberében, nevelést, oktatást segítő munkatársként, egy kézműves foglalkozássorozat keretein belül ismerkedtem meg Márkkal, aki akkor ötödik osztályos volt, tanulásban akadályozott tanuló. Halmozottan hátrányos helyzetű, nyolcgyermekes családból, egy kis zsáktelepülésről érkezett.

A kézműves foglalkozás során kitartására, szorgalmára és precizitására, motiváltságára figyeltem fel először.

Folyamatos megfigyelést követően bebizonyosodott, hogy kiemelkedő esztétikai érzékkel, kreativitással rendelkezik. Kezdetben egyéni fejlesztési terv alapján fejlesztettem, vizuális területen. Közösén meghatároztuk az elérendő célokat, amelyben az ábrázolás különböző technikáinak fejlesztése mellett a helyesíráshoz szükséges képességek fejlesztésére is kiemelt figyelmet fordítottunk. Az elkészült képeket kiállításokra, versenyekre neveztek. A közös munka során komplex fejlesztést végeztem, melynek hatására a tehetséges területe mellett a kognitív területeken is sokat fejlődött.

9. ábra Fésűs Éva: A csárdást járó csizma- saját fotó

Korábbi, a Pécsi Egyetem filmművészet és vizuális ábrázolás tanulmányaim során szerzett tapasztalataimat felhasználva fejlesztettem az ábrázolási technikáit, újakat megismertetve, alkalmazva. A különböző eszközök és technikák alkalmazásán túl nem szabtam szoros határokat a munkában, hiszen azt vallom, hogy a gyermek saját maga is képes különböző kompozíciók létrehozására, és hagyni kell, hogy kifejezze benne önmagát. Sokszor kért tőlem tanácsot abban, hogy a képen hogyan helyezze el a különböző figurákat, alakzatokat, de kizárólag útmutatással segítettem, a kivitelezést és a döntést teljes mértékben rá bíztam, mert a kreativitás fejlesztését nagyon fontos területnek tekintem. (Rádics, 2018)

10. ábra Kedvenc időtöltésem saját fotó

11. ábra Környezetvédelem saját fotó

Az első megmérettetés tovább motiválta Márkot a következő pályázati témák elkészítésére. A korábban elsajátított mérési módszereket, technikákat önállóan alkalmazta, idő közben rajzai „védjegyévé” vált tempera és háromdimenziós festő elemek megjelenésével. „Több sikeres „helyi” rajzverseny után egy országos, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet által kiírt rajzpályázatra készültünk, melynek témája magyar történelmi személyek, illetve a magyar zászló és címer volt.

Ismeretterjesztő jelleggel beszélgettünk és korabeli képeket és fotókat néztünk Márkkal a legfontosabb történelmi eseményekről. Több esemény is megragadta a beszélgetés során, így közösen úgy döntöttünk, hogy többet is lerajzolhat egy kompozícióba. Az események időrendbe helyezésénél kronológiai számejegyes-sel segítettem. Mindeközben emberábrázolása tovább fejlődött. „A 2018-as Országos KI MIT TUD Regionális döntőjére a környezettudatosság, környezetvédelem témájában készültünk. A versenyen korcsoportjában első helyezést ért el, így továbbjuthatott az országos megmérettetésre.

2018-ban, gyógypedagógiai diplomám megszerzése után betanító gyógypedagógusként vizuális kultúrát és technikát tanítottam Márk osztályában, a tehetséggondozó munka tovább folytatódhatott. A technikai tudás bővítésén túl egyre nagyobb hangsúlyt fektettem a kreativitás fejlesztésére, így Márk egyre önállóbbá vált, saját ötleteit használta az alkotások elkészítéséhez, sajátos stílusa alakult ki a rajzolás és a kézművesség területén. 2018 decemberében Kaposvár város karácsonyi képeslapján az ő rajza szerepelt.

Ugyanebben a tanévben a Regionális Ki Mit Tud-on I. helyezést ért el. A közös munkát iskolán kívüli kiegészítő programokkal bővítettem, nagy szerepet kapott a múzeumlátogatás, melynek során megfigyeltük híres festőművészek alkotói technikáit, inspirációt merítettünk, szabadidős foglalkozásokon vettünk részt. Rendszeres látogatói vagyunk a kaposvári Rippl-Rónai József Emlékháznak. Rippl-Rónai József nagy hatással volt Márk alkotásaira, kifejezetten a „kukoricás” technika, melyet később önálló munkáiban véltem felfedezni. Egy évvel később az osztályfőnökévé váltam, mely még inkább segítette a közös munkát. A vizuális területen történő tehetségfejlesztés határait kitágítottam, és olyan komplex fejlesztést igyekeztem biztosítani Márk számára, amely magában foglalja a digitális eszközök használatát is a művészetek területén. Egy tehetség ösztöndíjpályázat során tabletet sikerült vásárolnunk számára, mely új távlatokat nyitott meg a digitális eszközhasználatban. A tablet bevonása előrelépés volt, megkönnyítette az abban a tanévben

12. ábra Rippl-Rónai Villa

létrejött pandémiás helyzet online oktatásának nehézségeit. Nyolcadik osztályos korában Márk számottevő fejlődést mutatott a matematika területén, egyre több plusz feladatot igényelt a tanórákon és házi feladat gyanánt, a matematika iránti érdeklődése kissé háttérbe szorította a vizuális területen történő alkotást. A két terület egyidejű fejlesztésével, új technikák tanításával, eszközök megismertetésével igyekeztem fenntartani a motivációt. Emellett a különböző tantárgyi feladatok során beépítettük a digitális eszközök használatát, kiemelt figyelmet fordítva a produktumok esztétikai megjelenésére.

*13. ábra Munka közben
saját fotó*

A nyolcadik osztály elvégzése után Márk intézményünk kilencedik előkészítő évfolyamán tanult tovább, jelenleg kilencedik osztályos, szakácssegéd szakmát tanul. Jelenleg is én vagyok az osztályfőnöke, így a közös munka tovább folytatódhatott. A vizuális területen történő alkotáson túl részt vesz iskolai műsorokban, melyben megmutatkozott a versmondásban is a tehetsége. Az intézmény nyílt programjain rendszeres segítője a pedagógusoknak a művészeti foglalkozások, az arcfestés során.

A folyamatos, hat éven tartó közös tehetséggondozó munka során Márk önértékelése, önbizalma megnőtt, személyisége pozitív irányba változott, kommunikációs készsége nagymértékben javult, tantárgyi eredményei minden tanév végén kitűnők, esztétikai érzéke kimagaslóvá vált. Digitális kompetenciája fejlett, empátiája, segítőkészsége kiemelkedő. Az elkövetkező tanévben Márk szakmai vizsgát fog tenni, mely után másodszakra elvégzésére motiválom integráló intézményben érdeklődési körének megfelelően.

*14. ábra Márk
saját fotó*

4.5 A VEZETŐ SZEREPE A TEHETSÉGGONDOZÁS INTÉZMÉNYI GYAKORLATÁNAK KIALAKÍTÁSÁBAN

„A jó iskola egyik legfontosabb kritériuma az igazgató felkészültsége, embersége....

A vezetői felkészültség segíti az oktatási rendszer tanulószervezetté válását is mind az iskolákon belül, mind pedig a rendszer egészében” (Bíró, 2015)

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2014. november végén a Köznevelés-fejlesztési stratégia című dokumentumban mindenre kiterjedő helyzetelemzést tett közzé a köznevelési rendszer helyzetéről, melyben megerősítette, hogy „az iskolákban pedagógiai-szakmai típusú intézményvezetőkre van szükség.” (Köznevelés-fejlesztési stratégia 2014) Az iskola pedagógiai rendszere és szervezeti kultúrája hatással van az innovációs folyamatokra. A tehetséggondozás intézményi kialakítása az innovációs folyamat része, tehát a pedagógiai rendszer és a szervezeti kultúra hatással van a tehetséggondozás intézményi kialakítására.

A vezetői feladatok területhez kapcsolódó csoportosítását a Centrális keretrendszer (2013) alapján tekintem végig. Az Európai Bizottság által támogatott „Nemzetközi együttműködés az iskolavezetésért” című projekt keretében kialakították Centrális elnevezésű keretrendszer 5 területre terjed ki, jelenleg a vezetők külső és belső értékelésének alapja.

A változás operatív és stratégiai irányítása

- Az intézményi tehetséggondozás szakmai és szervezeti kialakításának kiinduló pontja, hogy a vezető rendelkezzen mindenki által elfogadott, témaspecifikus stratégiával, hosszú és rövid távú célokkal a tehetséggondozó rendszer tervezése, kiépítése, a tehetséggondozás végrehajtása, működtetése és folyamatos továbbfejlesztése érdekében.
- A vezető irányítja azt a közös munkát, amely során megszületnek a mindenki által elfogadott értékek, körvonalazódik a tehetséggondozáshoz kapcsolódó jövőkép, célok.

- A tehetséggondozás stratégiai célját, az azzal kapcsolatos változásokat hatékonyan kommunikálja, következetesen képviseli a tehetségkonceptiót, elindítja a működéshez szükséges szervezeti változásokat és megteremti a munkavégzés feltételeit.

Az intézmény operatív és stratégiai irányítása

- Bővíti a tehetséggondozásban érintett partnerek körét, nyit az országos szakmai szervezetek felé, részt vesz és irányítja a partnerek képviselőivel és partnereket képviselő szervezetekkel való együttműködést, kommunikációt.
- Gondoskodik a tehetséggondozásba bevonható humánerőforrásról, azok szakmai támogatásáról.
- Biztosítja a tehetséggondozás tárgyi erőforrásait.
- Gondoskodik a tehetséggondozás eredményeinek nyilvánossá tételéről, a különböző kommunikációs csatornák működtetéséről.
- A tehetséggondozás alapfeltétele a csapatmunka. Az intézményvezető támogatja és ő maga is részese a tehetséggondozó teamnek, mindent megtesz annak érdekében, hogy a csoportműködést és a benne lévők motivációját erősítse.
- Támogatja a tehetséggondozó jó gyakorlatok kidolgozását és átadását az intézményen belül és kívül.
- A tehetséggondozó munka napi koordinálását delegálhatja a tehetségkoordinátornak.

Mások operatív és stratégiai irányítása

- A tehetséggondozáshoz kapcsolódó stratégiai és operatív célok megvalósításához szakmai támogatást nyújt az intézmény pedagógusai számára, annak érdekében, hogy mindennapi pedagógiai gyakorlatukkal támogassák az iskola tehetséggondozó koncepciójának megvalósítását.
- Vezetői feladat a nevelőtestület tagjainak a feladatokba történő minél intenzívebb bevonása, a motiváció fenntartása, a pedagógusok „képesse tétele” (Bíró, 2015), amely a kompetenciák elsajátítása mellett az egyén belső erőforrásait aktiválja, önbizalmat ad.

- A továbbképzési programot, beiskolázási tervet úgy állítja össze, hogy abban legyen a pedagógusoknak lehetősége a tehetséggondozással kapcsolatos ismereteik bővítésére, tervezi és szervezi a témához kapcsolódó képzéseket, továbbképzéseket, motiválja kollégáit a képzéseken való részvételre.
- Forrásokat keres a tehetséggondozás támogatására. Gondoskodik az elnyert pályázati projektek nevelési-oktatási tartalmának fenntartásáról és a pályázatokon elnyert eszközök hatékony felhasználásáról.
- Biztosítja a tehetséggondozó rendszer folyamatos fejlesztését, az eredmények fenntartását.
- Félévente értékeli a tehetséggondozó feladatok végrehajtását, szükség szerint korrigál, az elért eredményeket magasabb szintre emeli.

A tanulás és a tanítás operatív és stratégiai irányítása

- A vezető létrehozza, irányítja és működteti a tehetséggondozást támogató tanulási környezetet, tehetségtámogató intézményi klímát, megteremti annak lehetőségét, hogy a tehetséges gyerekek bemutathassák eredményeiket.
- Részt vesz az intézmény pedagógiai és tehetséggondozó programjának, tehetségazonosító rendszerének elkészítésében, felügyeli azok koherenciáját. A munkaköri leírásokban megjeleníti a tehetséggondozásban vállalt feladatokat.
- A tehetséggondozás eredményeiről beszámolót kér, az elért eredményeket elemzi, megosztja, lehetőség szerint nyilvánossá teszi.
- Az intézményben irányítja a tehetséges tanulók értékelési és nyomon követési rendszerének kidolgozását, szakmailag támogatja és irányítja a tehetséges tanulók értékelését, nyomon követését.
- Irányítja a differenciált, egyéni tanulási utak kialakítását, támogatja a tehetséges tanulók speciális ellátását.
- Odafigyel a pedagógusi, tanulói, szülői attitűdök tudatos fejlesztésére, az ehhez kapcsolódó tevékenységek tervezésére, koordinálására, lebonyolítására.

Önmaga operatív és stratégiai irányítása

- A tehetséggondozás területén keresi az új szakmai információkat, jó gyakorlatokat, nyitott azok elsajátítására, az intézményi pedagógiai kultúrába való beépítésére. (Tanfelügyeleti kézikönyv, 2023)

Bíró Gábor (2015) a tehetséggondozó munka sikerkritériumaként fogalmazta meg a vezető „szakmai hozzáértését, lényeglátását, emberismeretét, kapcsolatteremtő képességét, nyitottságát, vezetői kvalitásait, a tehetségnevelés iránti elköteleződését ...az innováció elindítását.

4.6 PEDAGÓGUS SZEREP A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN

„Az iskola, mint tehetséget támogató környezet, a lehetséges „katalizátor” szerepében, a fejlődési modell révén találja meg önmaga számára azt a kapcsolódási pontot, ahol a tehetségfelismerés és tehetségfejlesztés tekintetében saját felelőssége alapján hatékony, a felbukkanó tehetségek életútját céltudatosan befolyásoló tényező lehet.” (Katona, 2020.)

Ebben a katalizátor szerepben a vezető mellett a pedagógusnak is rendkívül fontos szerepe van, melyet a Köznevelésről szóló 2011. évi CXCV törvény jogszabályi keretbe is foglal azzal, hogy a tehetséggondozással kapcsolatos tevékenység a pedagógus alapfeladatként, kötelességeként fogalmazódik meg. „A pedagógus alapvető feladata a rábízott gyermekek, tanulók nevelése, oktatása, óvodában a gyermekek Óvodai nevelés országos alapprogramja szerinti nevelése, iskolában a kerettantervben előírt törzsanyag átadása, elsajátításának ellenőrzése, sajátos nevelési igényű tanuló esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltak figyelembevételével. Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, hogy

a) nevelő és oktató munkája során gondoskodik a gyermek személyiségének fejlődéséről, tehetségének kibontakoztatásáról, ennek érdekében tegyen meg minden tőle elvárhatót, figyelembe véve a gyermek egyéni képességeit, adottságait, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét,

b) a különleges bánásmódot igénylő gyermekekkel egyénileg foglalkozzon, szükség szerint együttműködjön gyógypedagógussal vagy a nevelést, oktatást segítő más szakemberekkel, a bármilyen oknál fogva hátrányos helyzetű gyermek, tanuló felzárkózását elősegítse,

c) segítse a tehetségek felismerését, kiteljesedését, nyilvántartsa a tehetséges tanulókat”

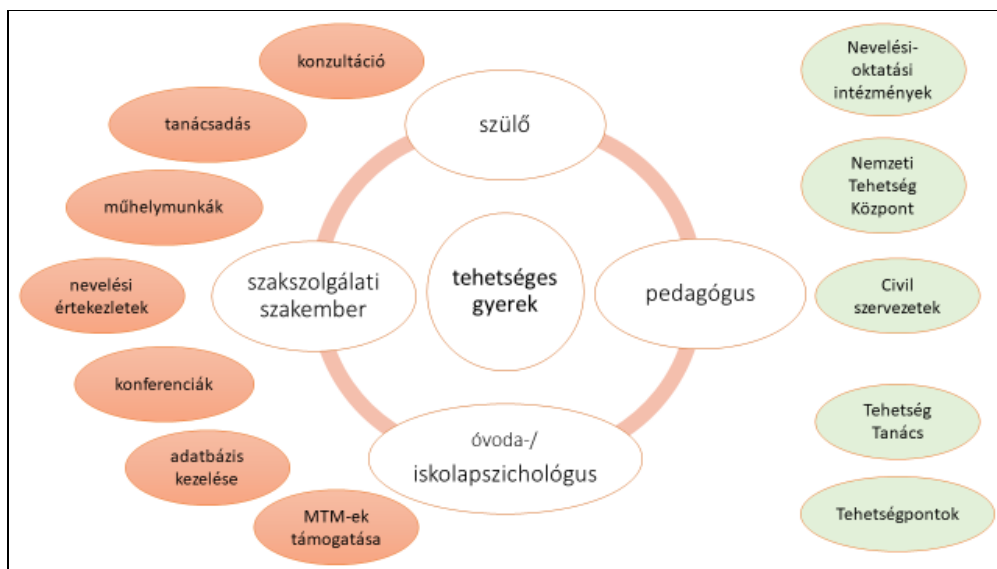
A jogszabályi keretek között a rugalmas tehetséggondozó rendszer a hagyományos-tól eltérő pedagógusszerepeket vár el. *Dr. Balogh László* (2010) a hatékony tehetséggondozás feltételeként a tantestületen belül jól körülhatárolt funkciókat határoz meg.

- A programvezető - az igazgató, vagy az igazgatóhelyettes - általánosan áttekintheti, segíti és ellenőrzi a tehetséggondozást.
- A tehetséggondozó koordinátor iskolai szinten koordinálja a tehetséggondozó tevékenységeket, irányítja a tehetséggondozó programokat, mentorprogramokat és a különböző együttműködési formákat. Versenyeket, kiállításokat szervez, támogatókat keres. Felügyeli a tanuló erős és gyenge oldalának együttes fejlesztését. Gondoskodik a lazító programok szervezéséről.
- A munkaközösségvezetők szakmailag támogatják a tehetséggondozó programokat, azok folytonosságát és ellenőrzik a hatékonyságot.
- A tehetségtanácsadó szakember problémás helyzetekben egyéni- és kiscsoportos tanácsadás formájában segíti a tehetséggondozást. A feladatkör végzettséghez kötött, pszichológus, vagy erre képzett pedagógus végezheti.
- A mentor közvetlenül és folyamatosan irányítja a tehetség tevékenységét, tanulmányi, tervezési és pszichoszociális feladatokat lát el. Szerepe nagyon fontos a tehetséges tanulók személyiségfejlesztése szempontjából.
- A szaktanárok közreműködnek a programok kidolgozásában, az azonosításban és a különböző gazdagító programokban.

4.7 TEHETSÉGGONDOZÁS ÉS KAPCSOLATI HÁLÓ

A tehetséggondozó tevékenységet partnerközpontúság jellemzi, melynek egyik pillére a hatékony team-munka. A tehetségigéret köré tehetségáló szerveződik, melynek tevékenységét a tehetségkoordinátor szervezi. A belső kapcsolatrendszer mellett rendkívül fontos szerepe van a külső partnereknek, a velük való hatékony együttműködés változatos formákban valósul meg.

A tehetségponttá válás, a tehetségműhely, a szakszolgálati intézménnyel való együttműködés, a tehetséggondozás hálózatba szervezése támogatja az intézményi és intézményközi szakmai együttműködéseket, a hálózati tanulást, a minőségi tudástranszfer megvalósulását. (Klenovitsné, 2015)

15. ábra Tehetséggondozás külső kapcsolati háló
 Forrás: Benczéné-Táskai (2023)

4.7.1 Minősített Tehetséggondozó Műhely

A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény az országban egyedüli gyógypedagógiai intézményként kapta meg a Minősített Tehetséggondozó Műhely címet. A szakmai munka elismerése egyben kihívás is, fogalmazta meg az intézmény vezetője. Az intézmény a több évtizedes szakmai tapasztalatot osztja meg partnereivel. Kiemelt téma az értelmi fogyatékos tanulók tehetséggondozásának lehetőségei. Sajátos látásmódjuk, a művészet iránti fogékonyságuk, a sport iránti érdeklődésük, elkötelezett feladatvégzésük, valamint fizikai képességeik egyaránt lehetővé teszik a minőségi sikerek elérését.

A módszertani intézmény a szakemberek tudásának megosztása mellett tovább fejleszti tehetséggondozó tevékenységét, bővíti a mentorhálózatát, támogatja a tehetséges gyerekek nyomon követését.

5 ÖSSZEGZÉS, JÖVŐKÉP

5.1 AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA, TAPASZTALATOK

„Az emberi tehetség a legnagyobb természeti kincsünk, hiszen már nincs aranyunk és urániumunk, olajunk meg igazából sohasem volt. Tehetségünk azonban volt, van és lesz, és erre a természeti kincsünkre úgy kell vigyáznunk, mint a szemünk világra. A tehetség azonban csak amolyan nyersanyag, az embereken múlik, hogy ezt hogyan aknázzák ki.” (Czeizel 2011)

Az iskolának kulcsszerepe van ennek a természeti kincsnek a feltárásában, gondozásában, a tehetséges tanulók számára olyan környezet kialakításában, amely a lehetőségek sokszínűségét biztosítja a kiemelkedő képességek fejlődéséhez. Ennek a munkának az alapja, hogy az intézmény rendelkezzen tehetséggondozó koncepcióval. A tehetségkonceptió értelmezési keret, meghatározza az azonosítást, a fejlesztést és a nyomon-követést alapelveit, stratégiai és rövidtávú céljait, feladatait, erőforrásait. A szakirodalomban található koncepció szorosan kapcsolódik a tehetség fogalom meghatározásához. A korszerű tehetségkép szerint a tehetség komplex viselkedésgyűjtés, melynek a felismerése folyamatos, hosszú távú azonosítást igényel, beleágyazva a tehetséggondozásba (Gyarmathy, 2007).

A tehetség kibontakozásának eredményességét nagymértékben befolyásolja tehetségigéret családi, iskolai, kortárs és társadalmi környezete.

A sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozása során Gyarmathy Éva (2012) megközelítése áll hozzám a legközelebb, aki a tehetséget természeti erőnek tekinti „amely a megjelenésére alkalmas környezetben alkotóerővé válhat”. Ennek tudatában olyan környezetet kell biztosítani számára, amelyben képességei és teljesítménye alapján válogathat a tevékenységek közül, hogy minél magasabb szintű teljesítményre legyen képes.

Szakedolgozatomban három szinten vizsgáltam a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozását. Szervezeti szinten arra kerestem a választ, hogy a tehetséggondozás, ezen belül a művészetek eszközével történő tehetséggondozás milyen szervezeti és tartalmi keretek között lehet eredményes, milyen fejlődési utat jár be egy intézmény az átgondolt, tudatos tehetségkonceptió kialakításáig.

Tanulói szinten a művészeti tehetséggondozás hatását elemeztem esettanulmányon keresztül. Vezetői szinten a vezető és a pedagógusok szerepét vizsgáltam a tehetséggondozás intézményi gyakorlatának kialakításában.

A sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozása során az intézménynek olyan tehetséggondozó koncepciót kell kialakítania, amely ingergazdag, fejlesztő tevékenységeket felsorakoztató környezet megteremtésére törekszik annak érdekében, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók erős oldala is felismerhetővé váljék.

A környezet megteremtése nagymértékben függ az intézmény vezetőjének támogatásától, a pedagógusok attitűdjétől, a nevelőtestület változásra való nyitottságától és szakmai felkészültségétől.

A tudatos tehetségazonosítás és gondozás gyakorlata az intézményben tervezett fejlődési folyamat eredménye, melynek szervezeti keretei a fogalmi rendszer változásával alakulnak, változnak. Jelenleg tehetséggondozó műhelyek, komplex tehetséggondozó programok, azonosítási lehetőségek széles köre áll rendelkezésre. A tehetségkonceptió részeként a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozásáról alkotott kép átalakult, a rehabilitációs oldal mellett az erős oldal fejlesztése jelentőssé vált, a tanulók életének fontos tényezője a kiemelkedő képességterületek fejlesztése.

A tehetség azonosításának színtere a pedagógus és a gyerek folyamatos, együttes tevékenysége, a különféle források és változatos módszerek felhasználása.

A gyermek képességei akkor fejlődnek megfelelően, ha az őt körülvevő környezet figyelembe veszi az egyéni sajátosságokat, lehetőséget, bátorítást kap, tehetségfejlesztését a módszerek sokszínűsége jellemezi, az egyéni tanulási utak előtérbe kerülésével, az erősségekre fókuszáló tevékenységekkel. Az értelmi fogyatékos tanulóknál -a nem intellektuálisnak tartott területek- a mozgás, a művészetek során alkalmazott módszerek meghatározóak lehetnek. (Rádics, 2018)

A sajátos nevelési igényű tanulók speciális helyzetben lévő csoportja a tehetséggondozás területén az értelmi fogyatékosok populációja. Esetükben nem beszélhetünk a klasszikus értelemben vett tehetségről, mert nem felelnek meg a hagyományos modellek kritériumainak, általános képességeik, kreativitásuk a kognitív területek sérülése miatt alacsonyabb szintű.

A tanulók erősségeit valamelyik speciális Gardneri terület jelenti, legtöbbször a testi-mozgásos, a vizuális-téri és a zenei. (Benczéné, Táscai, 2019) A tehetség koncepciót ennek ismeretében alakította ki a gyógypedagógiai intézmény. A koncepció lényege, hogy a tehetséges értelmi fogyatékos gyermek két különlegességgel rendelkezik, sajátos nevelési igényű, ugyanakkor tehetséges. Ez a sajátos helyzet sajátos személyiségstruktúrát eredményez, amelyben a sérülés kompenzálására megjelenhetnek többletképességek a nem kognitív területeken. (Benczéné, Táscai, 2019)

Esetükben az erős oldal és a sérült terület fejlesztése egységben kezelendő, támogatva a személyiségfejlődést, teret engedve az önkifejezésnek, önmegvalósításnak.

A gyógypedagógiai módszertani intézmény utazó gyógypedagógiai hálózata és tehetséggondozó műhelye tanácsadással, jó gyakorlataik megosztásával nyújt szervezeti és módszertani segítséget az azonosító és tehetségfejlesztő munkához, a többségi pedagógusok tehetséggondozó tevékenységének támogatásához.

Az eredmények alapján a gyógypedagógusoknak integrációt támogató szerepében jelentős feladat a kettős különlegességű tehetségek azonosításának, gondozásának támogatása, a gyógypedagógia területén szerzett tapasztalat átadása.

5.2 JÖVŐKÉP

A tehetséggondozás a sajátos nevelési igényű tanulók hátránykompenzációjának eszköze. A téma feldolgozása megerősített abban, hogy esetükben különös jelentőséggel bír, ha felfedezzük kiemelkedő képességeiket és azok fejlesztésével hatással lehetünk egész személyiségfejlődésükre. A tehetséggondozás nem a sérülésre, hanem az erősségekre fókuszál, melyeket a sérült területtel egységben fejleszt.

Ennek a tehetségkoncepciónak megfelelően végzem tehetséggondozó munkám a művészetek eszközével a sajátos nevelési igényű tanulók esélyegyenlőségének és társadalmi integrációjának támogatása érdekében.

„A tehetség talán tünékeny. És lehet, hogy kevesen képesek mindvégig életben tartani. Csakhogy ami belőle születik, az meg időnként a lélek nagy nekirugaszkodásait szüli. Az egyént meghaladó, egyetemes, már-már önjáró jelenségeket.”

Murakami Haruki

6 ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra Renzulli modell	8
2. ábra Czeizel Endre 2 x 4 + Sors faktor modellje	9
3. ábra Kutatási célok és alkalmazott módszerek mátrixa	21
4. ábra Nemzetközi eredmények Forrás Somogyi Hírlap 1996. október 01.....	22
5. ábra Versmondás Forrás: http://www.barczyiskola.hu/	24
6. ábra Szász Endre hagyatékán saját fotó	28
7. ábra Tehetséggondozás komplex modellje (Forrás: Benczéné, Táskai 2019).....	31
8. ábra SWOT analízis az intézményi tehetséggondozásról saját szerkesztés	32
9. ábra Fésűs Éva: A csárdást járó csizma	34
10. ábra Kedvenc időtöltésem saját fotó	35
11. ábra Környezetvédelem saját fotó	35
12. ábra Rippl-Rónai Villa	36
13. ábra Munka közben	37
14. ábra Márk	37
15. ábra Tehetséggondozás külső kapcsolati háló.....	43

7 FELHASZNÁLT IRODALOM

Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény pedagógiai programja (2022)

http://www.barcziiskola.hu/az_intezmeny_felepitesi_dokumentumok/intezmenyi_dokumentumok (2023.02.20)

Betts, G. T., Neihart, M. (1988). Profiles of the Gifted and Talented. *Gifted Child Quarterly*, 32(2), 248–253

Bíró Gábor (2015): A vezető feladata az intézményi tehetséggondozás rendszerének kialakításában. In: Polonkai Mária. *Pedagógusszerepek a tehetséggondozásban Gyakorlati megközelítések*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. https://tehetseg.hu/sites/default/files/konyvek/geniusz_40_net.pdf#page=17 (2023.02.20.)

Dr. Czeizel Endre (1997): *Sors és tehetség*. Minerva Kiadó, Budapest. 258.

Czeizel Endre (2011): A tehetség genetikai alapjai. In: Dr. Balogh László (szerk.): *A tehetség felismerése és fejlesztése*. 26.

http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/Dr_Balogh_konyvek/Tehetseg_2011.pdf (2023.02.02.)

Csermely Péter(2007a): Magyarország semmi mással nem rendelkezik, mint tehetséggel

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2007-05-np-toth-magyarorszag> (2023.02.01.)

Dr. Balogh László (2006): *Pedagógiai pszichológia az iskolai gyakorlatban*. Urbis Könyvkiadó, Budapest. 370.

Dr. Balogh László (2007): Elméleti kiindulási pontok tehetséggondozó programokhoz. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. január 5-6-i tanácskozásához. <http://tehetseg.hu/balogh-laszlo-mi-tehetseg> (2023.02.02.)

Dr. Balogh László (2010a): Új irányok az iskolai tehetséggondozásban.

In: Mindennapi pszichológia, 2010.08.17. <http://mipszi.hu/cikk/100817-uj-iranyok-iskolai-tehetseggondozasban> (2023.02.20.)

Dr. Balogh László (2010b): A tehetséggondozás elvi alapjai és gyakorlati aspektusai. In: Pedagógiai Műhely, 2010.4.szám 5-20.o.
http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/Dr_Balogh_tanulmanyok/A_tehetseggondozas_elvi_alapjai_es_gyakorlati_aspektusai.pdf (2023.02.20.)

Dr. Balogh László, Dr. Mező Ferenc, Kormos Dénes (2011.): Fogalomtár a Tehetségpontok számára. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. 87.

Dr. Benczéné Csorba Margit, Táskai Erzsébet (2019): Tehetséggondozás a sajátos nevelési igényű tanulók körében In: Mesterházi Zsuzsanna, Szekeres Ágota. A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest.

Dr. Tóth László (2003): A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen. 290. Letöltés
<http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/Konyvek/Kisenciklopedia.pdf>(2023.02.20.)

Feketéné Póré Mária Klenovitsné Zóka Tünde Horváthné Kovács Ildikó Táskai Erzsébet Varga Béla (2011): „Szász Endre hagyatékán” Komplex művészeti program. Bárczi Gusztáv Módszertani Központ, Kaposvár.
http://www.barciiskola.hu/tehetseggondozas/szasz_endre_hagyatekan_komplex_muveszeti_tehetseggondozo_program

Franz J. Mönks – Irene H. Ypenburg (2011): Ha tehetséges a gyerek. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. 84.

Gardner, H. (1980): Artful scribbles: The significance of children's drawings. New York, Basic Books.

Gyarmathy Éva (2002): Képzőművészeti tehetségek.
https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/kepzo_muveszeti_tehetsegek
(2023.02.20.)

Gyarmathy Éva (2006): A tehetség fogalma, összetevői, típusai és azonosítása. ELTE Kiadó. Budapest. 255.

http://www.academia.edu/19585475/A_tehets%C3%A9g_fogalma_%C3%B6sszetev%C5%91i_t%C3%ADpusai_%C3%A9s_azonos%C3%ADt%C3%A1sa
(2023.02.20.)

Gyarmathy Éva (2010): Hátrányban az előny – A szociokulturálisan hátrányos tehetségesek. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. 176.
http://tehetseg.hu/sites/default/files/12_kotet_net_color.pdf (2023.02.20)

Gyarmathy Éva (2012): Szakmai alapok a nemzeti tehetséggondozás továbbfejlesztéséhez. In: Szakmai ajánlások a nemzeti tehetséggondozás továbbfejlesztéséhez. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Nevelési Tanácsadók Egyesülete, 6. http://geniuszportal.hu/sites/default/files/Nevtan_szakmai_ajanlasok.pdf
(2023.02.20.)

Gyarmathy Éva (2013.): Tehetség és tehetséggondozás a 21. század elején, Magyarországon.
http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2013/nevelestudomany_2013_2_90-106.pdf (2023.02.20.)

Gyarmathy Éva (2013): Egyenlő hozzáférés biztosítása az SNI-s, BTM-es és alulteljesítő fiatalok esetében. In: H. Nagy Anna (szerk.): Szakmai ajánlások pszichológusoknak a tehetséggondozáshoz, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. 37.

Gyarmathy Éva (2013) Fogalomtár - kettős különlegességű tehetség
<http://www.dizlexia.hu/Kettos%20kulonleges%20fogalomtar.pdf>

Gyarmathy Éva (2013): Egyenlő hozzáférés biztosítása az SNI-s, BTM-es és alulteljesítő fiatalok esetében. In: H. Nagy Anna (szerk.): Szakmai ajánlások pszichológusoknak a tehetséggondozáshoz, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. 84.

Gyarmathy Éva (2013):Kerekasztal beszélgetés, Ez is tehetséggondozás! Elmélet és módszerek című konferencia, Budapest.

http://epa.oszk.hu/00000/00011/00184/pdf/EPA00011_iskolakultura_2014_4_100-120.pdf (2023.02.02.)

Gyarmathy Éva (2015): A különleges helyzetű tehetség és a tehetséggondozás szemléletváltásának szükségességéről. Magyar Pszichológiai Szemle, 70. 2/5. 371-393.

Gyarmathy Éva (2016): A tehetséggondozás rögzös útja. Katedra, XXIII/10, Június.13.

http://www.academia.edu/36189928/A_tehets%C3%A9ggondoz%C3%A1s_r%C3%B6gz%C3%B6s_%C3%BAtja (2023.02.20)

Harmatiné dr. Olajos Tímea (2011): Tehetség és szocio-emocionális fejlődés. Didakt Kiadó, Debrecen. 144.

http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/Tehetseg_es_szocio-emocionalis.pdf (2023.02.20.)

Katona Nóra (2020): Útmutató a tehetséges tanulók integrált neveléséhez. Eszterházy Károly Egyetem.

<https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2020/10/utmutato-a-tehetseges-tanulok-integralt-nevlesehez.pdf> (2023.02.20)

Klenovitsné Zóka Tünde (2015): Mindenki tehetséges valamiben. In: Németh Balázs (szerk.): Pécsi Tanuló Város - Régió Fórum/Jó gyakorlatok, Pécsi Tudományegyetem, Pécs.177.o

Michael Schratz, Astrid Laiminger, Eliška Křížková, Glynn Arthur Kirkham, Tibor Baráth, Nóra Révai, Alena Hašková, Vladimír Laššák, Justina Erčulj, Polona Peček (2013): Centrál5: Közép-Európai Kompetencia Keretrendszer Iskolavezetőknek https://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/Central5_fuzet_2013_HU_web.pdf (2023.02.21)

Mönks, F. J.– Knoers, A. M. R. (1996): Lehrbuch der Entwicklungspsychologie. München–Basel: Ernst Reinhardt (UTB). Oktatáspolitikai döntéshozást támogató elemzések-, tehetséggondozás, tehetségfejlesztés Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2015 6.o. http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/tehetseggondozas_web_0.pdf (2023.02.21)

Péter-Szarka Szilvia (2011): Az „ismeretlen ismerős”: Gagné tehetségmodelljének átdolgozott változata. *Tehetség*, 18,
http://www.mateh.hu/dokumentumok/tehetsegujtsag/Tehetsegujtsag_2011_3.pdf
(2023.02.21)

Rádics Anett (2018): Sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozása. Szakdolgozat. Kaposvári Egyetem, Kaposvár. 87.

Renzulli, J. (1978): What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappa*, 60, 180–184,

Táskai Erzsébet és Klenovitsné Zóka Tünde (2017): Tehetséggondozás, Soundbeam és zenei nevelés. In: *Carissimi* 2017. 04. szám. 14-15.

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 4.§ (25). Letöltés:
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV (2023.02.02.)

Országos pedagógiai-szakmai ellenőrzés kézikönyve (2022)
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/psze/Tanfelugyeleti_kezikonyv_2022.pdf
(2023.02.20)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: RADICS ANETT
A Hallgató Neptun kódja: DT2061
A dolgozat címe: A szülői nevelési igényű tanulók tehetség-
gondozása a művelődési központtal együttműködéssel
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: MATE Kaposvári Campus

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkorai szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: Kaposvár év 2023.04. hó 28. nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

5. sz. függelék – Hallgatói és konzulensi nyilatkozat minta

NYILATKOZAT

Alulírott RUDCS ANETT, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus, KÖZOKTATÁSI VEZETŐ SZAKKUIZSGA szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakkdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár 2023 év 04 hó 28 nap

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatom/Szakkdolgozatom/Diplomadolgozatom áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatom/Szakkdolgozatom/Diplomadolgozatom záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év május hó 1 nap

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!